

CSILLAGRÉT WALDORF ÓVODA

Pedagógiai Programja

(Programunk a Waldorf - Óvodapedagógiai Program [2012.] adaptációja)

OM azonosító:

Készítette: Székely Adrienn, Szabó Fanni

Sopron 2019.

AZ ÓVODA ADATAI

Hivatalos megnevezése: Csillagrét Waldorf Óvoda, Általános Iskola és AMI

Címe: 9400, Sopron, Győri út 48./A.

Fenntartó: Csillagrét Waldorf Egyesület, 9435, Sarród, Alkony út 1.

Fenntartó nyilvántartási száma: 62838

Óvoda alapító okiratának kelte: 2019. május 29.

Működési engedélyt kiadó szerv neve: Győr-Moson-Sopron Megyei Kormányhivatal, Győri Járási Hivatal Hatósági Főosztály, Hatósági Osztály

Tartalom

I.	BEVEZETŐ	6
II.	AZ ÓVODA HELYZETKÉPE, HELYI SAJÁTOSSÁGOK	7
III.	A WALDORF-PEDAGÓGIA EMBERKÉPE	8
IV.	A KISGYEREK	9
	<i>A kisgyerek, mint a világra nyitott érzékszerv</i>	9
	<i>Tehetséggondozás</i>	10
	<i>Az óvodáskor sajátos képességei: Utánzás - játék – fantázia</i>	10
	<i>Az utánzás</i>	10
	<i>A játék</i>	11
	<i>A fantázia</i>	11
	<i>Az utánzás és a játék fejlődési szakaszai kisgyerekkorban</i>	12
	<i>Az iskolaérettség</i>	13
V.	A WALDORF-ÓVODA CÉLJAI ÉS FELADATAI	13
	<i>A Waldorf-óvodai nevelés alapgondolatai</i>	13
	<i>A Waldorf-óvoda, mint burok - érzelmi biztonság - áttekinthető világ</i>	15
VI.	RITMUSOK A WALDORF-ÓVODÁBAN	16
	<i>Az ünnepek ritmusa</i>	16
	<i>A hét ritmusa</i>	18
	<i>A nap ritmusa</i>	19
	<i>A délutánosság</i>	20
	<i>Nyitvatartás, szünidők</i>	21
VII.	A WALDORF-ÓVODAI ÉLET TEVÉKENYSÉGI FORMÁI	21
	<i>Háztartási, kerti munkák, kézművesség- a külső világ tevékeny megismerése</i>	21
	<i>Mese - bábozás – babázás</i>	23
	<i>A mese-anyanyelvi nevelés</i>	23
	<i>A bábozás és a babázás</i>	24
	<i>Zene - ének - vers</i>	25
	<i>A zene</i>	25
	<i>Az ének</i>	25
	<i>A vers- anyanyelvi nevelés</i>	26
	<i>Szép mozgás - a ritmikus játékokban és az eurythmiában</i>	26
	<i>A ritmikus játék</i>	26
	<i>Az eurythmia</i>	27

<i>A szabad mozgás</i>	28
<i>Képzalkotás és formázás</i>	28
<i>Szabad játék</i>	30
VIII. A WALDORF-ÓVODAPEDAGÓGUS FELADATAI	31
<i>Tervezés és visszatekintés</i>	31
<i>Gyermekmegfigyelés, gyermekmegbeszélés</i>	32
<i>A konferencia</i>	32
IX. ÓVODÁNK MŰKÖDÉSI FELTÉTELEI	33
<i>A személyi feltételek</i>	33
<i>A tárgyi feltételek</i>	33
<i>A berendezés</i>	34
<i>Óvodánk kapcsolatrendszere</i>	34
<i>Belső kapcsolatok</i>	34
<i>Külső kapcsolatok</i>	35
X. GYERMEKVÉDELEM	35
XI. ÉRVÉNYESSÉGI RENDELKEZÉSEK	36
XII. ÖSSZEFOGLALÁS	36
<i>A Waldorf-óvoda célkitűzései:</i>	36
XIII. LEGITIMÁCIÓS ELJÁRÁS	38
IRODALOMJEGYZÉK	40
MELLÉKLETEK	41

I. BEVEZETŐ

A Csillagrét Waldorf Óvoda pedagógiai programja az Óvodai nevelés országos alapprogramja és a Waldorf Óvodapedagógiai Program 2012. (WOP) alapján készült. Annak szellemiségét, irányelveit, céljait teljes mértékben sajátunknak tekintjük és a gyakorlatban a lehető legteljesebb mértékben alkalmazni kívánjuk.

A Waldorf-óvoda a gyerek ismeretéből - életkoronként változó testi, lelki és szellemi szükségleteinek felismeréséből - kiindulva biztosítja a kisgyerek számára az egészséges fejlődést, az egészséges életmódot.

A Waldorf-pedagógia egészét megalapozó élettani, orvosi, pszichológiai és antropológiai ismeretek mellett a Waldorf-óvodapedagógiában a több évtizedes gyakorlati tapasztalatok mélységeiből nyert felismerések is igen nagy súllyal jelen vannak. Mindezzel az ember belső lényét és fejlődését helyezi központba.

A Waldorf-pedagógia filozófiai háttere a Rudolf Steiner által kidolgozott emberismeret, az úgynevezett antropozófia (Antroposz-szófia /görögül/ = az emberre vonatkozó bölcsesség). Az antropozófia hatással volt a gyógypedagógiára, az orvostudományra, a művészetekre, a mezőgazdaságra és más életterületekre is. (Sok esetben az antropozófia megismerési módszerei által nyert - az egyéb szakterületekre vonatkozó – alapvető megállapítások csak évtizedekkel a koncepciók kimunkálása és sikeres alkalmazása után nyerték el az egyértelmű tudományos bizonyítást.)

Az első Waldorf-óvodák megnyitására a Waldorf-iskola 1919-es megalapozását követően mintegy hét-nyolc évvel került sor. Ma már több ezer Waldorf-óvodai csoport működik világszerte. Szakmai és hivatalos központjuk a **Waldorf Óvodák Nemzetközi Szövetsége, a „Waldorf Steiner Kisgyermekkorai Nevelésért” (IASWECE)**, mely részt vesz a Waldorfóvodapedagógiát érintő kutatásokban, rendezvényekben, valamint képzési és kiadói tevékenységekben is. Helyi, regionális, országos és nemzetközi szinten rendszeresen együttműködnek a Waldorf óvónők. Céljuk, hogy a Waldorf-óvoda ideáját a maguk számára minél életszerűbbé, elevenebbé, magukat egyre inkább képessé tegyék arra, hogy e pedagógia sajátos, de egyetemes koncepcióját egyre elmélyültebben tudják megvalósítani a mindenkori helyi adottságok és körülmények között: „itt és most”.

1988-ban Solymáron jött létre az **első magyar Waldorf-óvoda**, amelynek munkája igen nagy érdeklődést váltott ki a szülők és az óvónők körében. 1990. szeptemberében kezdte meg munkáját Solymáron a posztgraduális Waldorf óvónőképzés - pontos nevén **Waldorf Óvodapedagógiai Szeminárium**. Azóta több száz hallgató vett részt ezen a 900 órás kurzuson. Magyarországon ma közel 60 Waldorf-óvodai csoport működik, több mint 1500 kisgyerekekkel. A hazai Waldorf – mozgalom hivatalos képviselője a Magyar Waldorf Szövetség (MWSZ), melynek központja Budapesten található. A WALDORF-ÓVODAPEDAGÓGIAI PROGRAM képet kíván adni a Waldorf-óvoda nevelésének alapjairól, lehetőségeiről, feltételeiről.

A magyarországi óvodákban folyó pedagógiai munka alapelvei, melyet az Óvodai Nevelési Országos Alapprogramja dolgozott ki, teljes mértékben és tervszerűen jelennek meg a Waldorfóvodapedagógia valóságában.

II. AZ ÓVODA HELYZETKÉPE, HELYI SAJÁTOSSÁGOK

Fenntartónk –a Csillagrét Waldorf Egyesület-kifejezetten a Waldorf-pedagógia elvein nyugvó óvodát kíván fenntartani. Óvodánkat szülői és pedagógiai kezdeményezés hívta életre, a Waldorf-pedagógia céljainak megismertetésére, ismeretterjesztésre, és a pedagógiai elvek gyakorlati megvalósítására.

A Csillagrét Waldorf Óvoda Sopron város szélén kapott helyet egy olyan épületben, ahol kényelmesen elfér a Csillagrét Waldorf Iskolával együtt. Az épületet közösen béreljük, de az óvoda teljesen elkülönül az iskolától, az épület jobb szárnyában.

Hatalmas udvara teret ad a fantáziának, sok lehetőség rejlik benne, csak a szorgos kezeken múlik, hogy mit tudunk varázsolni a most még üres, füves udvarból. A mikroklímát a fákkal alapozhatjuk meg. Ezért terveink között szerepel gyorsan növő, mászható fák, fűszernövények, konyhakert, egynyáriak, és virágok ültetése.

Az óvoda közelében található egy állatsimogató, ami a helyiek egyik nagy kedvence. Rövid sétával elérhető több helyközi járat buszmegállója is, ahonnan vidéki kirándulásokra indulhatnak a gyerekek.

A Sopront körülvevő hegység csodás erdői lehetőséget adnak a természet megismerésére. A soproni erdőket a rendezettség, az igényesen kialakított tanösvények jellemzik. Rövid buszozással elérhető a Fertő-Hanság Nemzeti Park, ami a természet egy másik arcát mutathatja meg az óvodásoknak.

Sopron egyedülálló környezeti tulajdonságai és kulturális sokszínűsége ideális helyszínt ad az óvodásoknak és a Waldorf-pedagógia minőségi művelésének.

Gyerekek

Az óvoda egy csoporttal működik, az első évben a maximálisan felvehető gyermekek létszáma 23 fő, a második évben 25 fő. Az óvodai csoportba vegyes életkorú, 2,5-6 éves korú gyermekeket fogadunk. A csoport kialakításánál figyelembe vettük a gyerekek életkori és nemek szerinti arányát. A gyermekek Sopronból, és a Fertő-táj vonzáskörzetéből érkeznek.

Sajátos nevelési igényű gyerekek fogadása abban a formában valósulhat meg, ha a család óvodai időn túl biztosítja gyermeke számára a szakellátást. (Óvodai időben szakember segítségét sajnos nem tudjuk biztosítani.)

Óvodánkban a szakfejlesztés nélküli, befogadó integráció valósulhat csak meg- a sérült gyermeket, speciális igényeinek figyelembevételével nevelhetjük ép társaival együtt.

Óvodánk nyitott a nemzeti és etnikai kisebbséghez tartozó családok fogadására is.

Család

A szülők intenzíven részt vesznek az óvoda fenntartásának mindennapi tevékenységében, mind gyakorlati, mind anyagi értelemben. Az épület kialakítása és felújítása, karbantartása, a berendezések beszerzése is a családokra hárul. Az óvoda hétvégi takarítását, a zöldségek-gyümölcsök beszerzését heti váltásban osztják meg. A családok aktívan részt vesznek az ünnepek előkészítésében és lebonyolításában is.

Fenntartó

Ellátja az óvoda szakmai és törvényességi felügyeletét, valamint biztosítja a zavartalan működés feltételeit. Igény szerint, a tanári konferenciával karöltve tájékoztatást adunk az intézményben folyó munkáról.

Az óvodai dolgozói

Délelőttönként egyidejűleg két fő óvodapedagógus:

- mindketten rendelkeznek a Waldorf-óvodák Nemzetközi Szövetsége által elismert Waldorf-óvodapedagógiai elméleti és gyakorlati képesítéssel
- egyikük rendelkezik államilag elismert óvodapedagógus diplomával, a másik óvónő állami diplomájának megszerzése folyamatban van.

Az óvónők reggel, az óvoda nyitvatartásának kezdetétől teendőiket megosztva, együtt végzik.

A gyermekeknek az lenne a legjobb, ha a délutáni időt az otthonukban töltenék, családjuk körében. Otthon feldolgozva, átélve a délelőtti eseményeit. Ezért aki csak teheti, ebéd után viszi el gyermekét. Mivel ez nem minden család számára megoldott, így óvodánkban, a délutáni időben is biztosítjuk az óvodai ellátást.

Délutánonként egy fő rész munkaidős óvodapedagógus:

- aki rendelkezik államilag elismert, óvodapedagógus diplomával, és 5 éven belül elkezdheti a Waldorf-képzést is. Ez a feltétele a hosszú távú munkának.

Egy fő dajka:

- aki a pedagógusok munkáját közvetlen segíti.

III. A WALDORF-PEDAGÓGIA EMBERKÉPE

A Waldorf-pedagógiának az európai hagyományokban gyökerező antropológiai felfogása az embert - az emberi lény legbensőbb magját - transzcendens eredetű individualitásnak tekinti. Minden individualitás egyetlen és egyszeri. Nemcsak minden ember ujjlenyomata különbözik, hanem én-struktúrája is. Ebben az értelemben az individuum rejtélyes, megközelíthetetlen mások számára, de saját maga számára is sokáig ismeretlen. Öntudatra kell ébrednie a világ és a többi ember megismeréséhez, fel kell fognia az individualitás szabadságát, amely egyben felelősségvállalás is.

E felfogás szerint az emberi lét célja az egyén erőinek mind teljesebb kifejtése a világ, s a többi ember javára is. A megtestesült és magát testiekben és lelkiekben kinyilvánítani törekvő individualitásnak vannak az életkorral változó megismerhető, regisztrálható törvényszerűségei. Mind testi, mind lelki, mind szellemi értelemben leírhatóak és nyomon követhetőek ezek a változások, amelyek meglehetősen határozottsággal különítik el az egyes életkori szakaszokat egymástól. Más-más szükségletek és képességek lépnek fel az egyes életkorokban, ezen túlmenően jellegzetes alkati, temperamentumbeli sajátosságok is felismerhetőek.

A nevelés s majd az önnevelés célja és feladata: segítséget nyújtani ahhoz, hogy az ember a fejlődési útján egészségesen haladva, a lehetőségek széles körével úgy kerüljön kapcsolatba, hogy képes

legyen nemzetiségétől függetlenül kiválasztani a személyiségének megfelelőt. Így váljon testileg egészséges, lelkileg szabad és szellemileg kreatív emberré. Képes legyen arra, hogy saját akaratát, érzelmeit és gondolkodását önálló és felelős életvitelre fordítsa, környezetét ne visszautasítsa, hanem emberségesebbé tegye.

IV. A KISGYEREK

Rudolf Steiner szerint az élet valósága nemcsak azt foglalja magában, ami szemmel látható, hanem rejtett mélységeiben egy eljövendő állapotot is hordoz. Így minden gyereket, mint a „jövő csíráját” lehet szemlélni, aki az őt nevelő egyént arra indítja, hogy új képességeket fejlesszen ki magában: tanulja meg a jövő jeleit minden jelenségében, minden gyerekben felfedezni, megismerni, ápolni.

Ilyen értelemben a Waldorf-pedagógia alapítója Rudolf Steiner szerint az emberben élő szellemi individualitást a világban élő szellemiséghez akarja vezetni.

A kisgyerek, mint a világra nyitott érzékszerv

A kisgyerek érzékleteiben él. Minden, ami a környezetében történik, akarva-akaratlanul hatást fejt ki rá. A látás, hallás, tapintás, ízlelés, szaglás benyomásai töltik ki belső világát, ezek irányítják és vezetnek tapasztaló, megismerő tevékenységében. (S ezen túlmenően természetesen a „többi” érzéklet, mint például a nagy fontosságú egyensúlyérzékelés, vagy a saját mozgásokat visszajelző kinezetikus érzékelés.)

A gyerek azonban nem csak a fizikai világot érzékeli, hanem a pszichikus világot is. Ezen belül elsősorban a számára fontos másikat - az anyát, apát, testvéreket, majd az óvónőt. A Waldorf-pedagógia felfogása szerint a gyerek nem csak kommunikatív és metakommunikatív jelzésekben fogja fel a másikat pszichikus állapotát, realitását, hanem mintegy közvetlenül is. Átél - ha nem is tudatosan - olyan gondolatokat és érzelmeket, melyeket a környezetében élő, számára fontos személyek gondolnak és éreznek. Az első években még nagyon közel áll egymáshoz a testi és a lelki fejlődés, és így számos kölcsönhatás figyelhető meg: ha szeretettel, figyelemmel, örömmel, pozitív érzéssel és gondolattal veszik körül a kisgyereket, akkor az kedvezően hat az ő érdeklődésére, az érzékelés intenzitására. Egy ingergazdag, sok érzékszervet igénybe vevő környezet előhívja a gyerek belső aktivitását, erősíti a tevékenységekben, mozgásban is megnyilvánuló „testi intelligenciáját”.

Nagyon fontos, hogy a gyerekeknek elég ideje legyen arra, hogy a saját tempója szerint tudják felfedezni a világot, feldolgozni tapasztalataiból származó élményeket, és elsajátítani a sokféle minőséget, különbözőségeket mindegyik érzékszerv területén. A kisgyereket környező felnőttvilág felelőssége és egyben feladata, hogy biztosítsa az ingergazdag fizikális, pszichés környezetet és hogy ne „csapják be” érzékleteiben:

- ezért javasolt a természetes anyagok használata, a fajsúly és a felületi viszonyokat „tévesen” reprezentáló műanyagjátékokkal szemben (az állat szőrös, a fém fémes tapintású és nehéz stb.)

- mindezen felül: a nevelőnek megfelelő belső tartalmakkal - érzelmekkel és gondolatokkal - kell a gyerekek közé lépnie.

Tehetséggondozás

Minden gyermek egy csoda. Egy zárt kis dió, amit fel kell törni, meg kell fejteni. Egyéniségét ki kell bontani. Értékeit felszínre hozni, azokat megerősíteni. Egyéni figyelemmel, törődéssel. Személyre szabott bánásmóddal. Minden gyermekhez más úton lehet odatalálni, máshogyan kell megszólítani. Érzelmi szálát ápolva kibontani a benne rejlő tehetség csíráját.

Az óvodáskor sajátos képességei: Utánzás - játék – fantázia

Az utánzás

Az kisgyerekkor tanulásának legfőbb formája az önkéntelen figyelem által vezérelt spontán utánzás. Az utánzás első feltétele az érzékszervek megfelelő működése, a már születéskor elkezdődő érése és tagolódása.

A kisgyerek nem tudja nem utánozni azt, amit érzel, átél, megtapasztal. Ilyen értelemben a kisgyerek „kiszolgáltatott” érzékelő és „kiszolgáltatott utánzó” - testi és lelki értelemben egyaránt. Spontán utánzással tanulja meg a gyerek anyanyelvét. Ez olyan rendkívüli teljesítmény, melyhez hasonlóra a későbbiekben nem igen lesz képes. (Ha ezt a tanulási folyamatot direkt tanítással és korrigálással akarják serkenteni, az eredmény rossz is lehet: a gyerek később kezd el és esetleg rosszabbul fog beszélni.)

Hasonló a helyzet a járás tanításával is: siettetés, erőltetés, iskolás értelemben vett tanítás mind ortopédiailag, mind az egyensúlyérzékelést illetően, mind pszichikusan káros. (A gyerek bizonytalanabban fog járni, nehezebben korrigál, így veszélyesebben esik).

Az utánzásban a gyerek nemcsak a test mozgását és ügyességét utánozza, hanem - mivel a test és a lélek kisgyerekkorban még nagyon szoros összefüggésben áll - lelki folyamatokat is: A gyerek például az öregkor érzelmeiről is tapasztalhat valamit, ha egy öregember járását, mozgását, fejtartását utánozza. A felnőtt számára döbbenetes mélységben tudja beleélni magát a másik ember helyzetébe, mivoltába, lényébe.

A gyerek a cselekvést éli át, és ebből kiindulva kötődik érzelmileg a tapasztaltakhoz. Majd utólag fogja felfedezni a folyamatban megjelenő képzeteket és fogalmakat. A felnőtt a gondolkodással kialakított fogalmak és információk alapján mérlegeli cselekvésének lehetőségeit.

A lelki képességek sora a gondolkodást, az érzést és a cselekvésben megnyilvánuló akaratot, motivációt illetően ellenkező irányulást mutat a felnőtt és az óvoda viselkedésében. A kisgyerek nem a szóból tanul, hanem a szemlélődésből, tapasztalatból, cselekvésből. A Waldorf-pedagógia egy olyan érzéket is elismer, amellyel a gyerek csak a szemlélt mozgásokat, cselekvéseket érzékeli és követi úgy, mintha ő maga is végrehajtotta volna ezeket. (Összefüggést lát ebben az értelemben a test mozgékonyasága és a később kifejlődött belső érzelmek és gondolkodás mozgékonyasága között.)

A kisgyerek tehát elsősorban utánzással tanul és ehhez megfelelő követendő mintákat kell látnia és átélnie maga körül. Látható, hogy a gyerekek mélységesen élvezik a cselekvésekben megnyilvánuló emberi munkát, a munkáját szerető és az azzal azonosuló ember látványát. A megfigyelt, átélt és megtapasztalt cselekvések sorrendjéből a gyerek leolvassa azok tartalmát és nagyon fontos, hogy ő maga fogalmazhassa meg az ily módon megszerzett tapasztalatainak

értelmeit és magyarázatait. Az utánzásos tanulásnak és spontán érlelődésnek ezen sajátosságai az egész kisgyerekkort jellemzik, mintegy a hetedik életév fordulójáig, amikor az önkéntelen, igen

---

¹ Megjegyzés: Utánzás, játék, fantázia = Tevékenységekben megvalósuló tanulás

intenzív, de könnyen elterelhető figyelem helyébe a sokkal kisebb hatékonyságú, de a tárgynál már megtartható szándékos figyelem lép, a gyerek képessé válik a szóbeli, verbális tanítás befogadására.

A játék

A Waldorf-pedagógia nagyon komoly szerepet tulajdonít a gyerek játéknak. A játszó gyerekben megjelenő természetes erőket és képességeket óvni, ápolni és erősíteni kívánja. A játék a kisgyerekkor legfontosabb és legfejlesztőbb tevékenysége. Mint a pszichológiai kutatások eredményeiből tudjuk, a kisgyerek a külvilágból és saját belső világából nyert tagolatlan benyomásait játékában vetíti ki s ott újra szemügyre véve tagolja.

A játék szabad kell, hogy legyen, csakis így vezet céljához, az egyéni benyomások feldolgozásához. A játszó gyerek örömmel és meglepedettséggel követi a belső világából fakadó indíttatásokat, melyek így egész szervezetét erősítik. Ezt fizikai külsőjében friss arcszíne, meleg keze, lába, csillogó szeme jelzi. A szabad játékban megjelenő, sokszor nagyon erős lelki és egyben testi aktivitás a keringési rendszer egészséges kialakulását is elősegíti.

A gyerek belső indíttatása, akarata úgy jelenik meg szabad játékában, mint a tanulási és megértési vágy, a mozgás- és tettvágy, az érzelmi kötődés vágya, s alkotóerejének kifejeződése.

A gyerek nem kis felnőtt! A gyerekkor sajátosságos létforma, saját szükségletekkel és lehetőségekkel. A Waldorf-pedagógia azt állítja, hogy a természetben található lehetőségek változásai és sokszínűsége adják a legjobb teret a gyerek különböző játékformáihoz. Komplex élményt adnak, amelyre a gyerek a számára éppen szükséges játékkal reagál (érzékszervi, funkciós, explorációs, konstruktív játékok egészítik ki a szimbolikus és szerepjátékot).

A fejlődés folyamán változó játékformák megfelelő játékeszközöket igényelnek. Fontos, hogy a benti játékszerek is tartalmazzák a szabadban található, érzékszervek számára kínált változatosságot, hívják elő a gyermeki fantázia minél gazdagabb érvényesülését. A gyerek szabad játéka közben megismerheti a tárgyak tulajdonságait és saját akaratának és szabadságának határait is. Eközben kipróbálhatja és megtapasztalhatja a megfelelő viselkedési formákat játszótársaival, és így fejlesztheti szociális képességeit.

A Waldorf-pedagógia összefüggést lát a gyerekjáték közben megjelenő magatartása s majdan a felnőttkori munkához kapcsolódó magatartása és életvitele között. Célja, hogy ebből az „átfutó melegből”, amely erőként lép fel a gyerek játékában és jelzi valódi belső aktivitásának teljes kielégítését, minél többet mentsen át a későbbi életszakaszokra is.

A fantázia

A gyerekben természetesen megjelenő erőket (teljes figyelem az érzékelésben, utánzásos tanulás, fantáziadús játék) úgy kell segíteni, hogy a gyerek szabadon tudja azokat felhasználni s ezzel fejleszteni. Mindezekhez megfelelő környezet, tér és idő szükséges.

A modern élet szokásai és hatásai sokszor nem kedvezőek a gyermeki játék számára és a szabad tapasztalat megszerzésére. Nagyon szűk és kevés a szabad mozgástér - főleg a városi gyerekek életében -, miközben túl sok az élmény és az információ, amit feldolgozni „időhiány” miatt nem tudnak. Felgyorsult, rohanó világunkban kevés az idő arra, hogy a tárgyakkal, az emberekkel tartós kapcsolatot teremtsen a gyerek és érzelmi kötődést alakítson ki. A technikai fejlődés folyamán áttekinthetetlenül vált az emberi munka érzékelhető folyamata. (Évtizedeken át a gyerek közvetlen környezetében, szeme láttára folytak a mindennapi létfenntartó tevékenységek, a tehénfejéstől a kenyérsütésig; a fonalak fonásától a szövésig.) Ma már az óvodáskorú gyerek is a

megfelelő tapasztalatok hiányában a televízióra, könyvekre, magyarázatokra, tanításokra szorul, miközben az életkorának megfelelő tanulási módszer (utánzásos tanulás, szabad játék) nem érvényesülhet. A felnőttek világából származó divátáramlatok kényszerítően irányítják, torzítják el a gyerek fantáziáját: élményekhez csak a megvásárolható holmik által juthat.

A mese a fantázia táplálója, a maga törvényeivel erkölcsi útmutató. Ha a mesének nincs valóságos viszonya az örök emberi lelki tartalmakkal, akkor a fantázia öncélúvá válik, nem ad lelki táplálékot, fantasztikum lesz, s ezzel károsítja a gyerek belső világát. A fantázia, mint elemi gyerekkori képesség, mint a játékot megváltoztató „elvarázsoló” erő eleveníti és mozdítja meg a gyerek belső világát. Ennek tisztaságát - kapcsolatát a valódi pszichikus világgal - biztosítani és őrizni, a felnőtt feladata.

Az utánzás és a játék fejlődési szakaszai kisgyerekkorban

A Waldorf-pedagógia nagyhatású fejlesztő erőnek tekinti ebben a korban a gyerek spontán aktivitását (akaratát), amely külső és belső cselekvésre indítja őt, s arra vezeti, hogy felépítse testi és lelki erőit. A fizikai, az érzelmi, a szociális és az értelmi fejlődés számos tényező együtthatásaként jelenik meg az utánzás és a játék fejlődésében.

- 0 - 2 1/2 éves kor: A gyerek öntudatlanul teszi, amit tesz. Nem gondolja meg, hogy mit tanul éppen, hanem elsősorban testi ügyességét gyakorolja teljes odaadással, fáradhatatlanul. Utánzással mindent úgy vesz át, ahogy az a környezetében él
- 3 éves kor körül: Az öntudat ébredése: a gyerek felfedezi a saját lényé és az őt körülvevő világ közötti különbséget. Még úgy gondolkodik, ahogy a környezete. A játékban még nem együttműködő, mindent szeretne birtokába venni és kipróbálni. Érzelmeiben a környezetétől függ, mindent átvesz és mindenre reagál
- A 3. és az 5. életév között: Két új képesség jelenik meg: a gyerek fantáziája (belső képteremtő képessége) és az emlékezet gyerekkori formája. A totális utánzás gyengül és a fantázia segítségével változtatni kezd azon, amit megél. A sajátját - ami rá jellemző, ami belülről fakad - már bele tudja vinni a dolgokba. Bizonyos távolságtartás lép be a környezete és ő közé, kialakul a függetlenség elemi formája. A gyerek reagál a környezetéből jövő ingerekre, fantáziadús játékaival építi belső világát. Külső dolgok és tárgyak adják a játékotteleit. Céltól független tevékenységeket is végez, vagy nagyon gyorsan terv nélkül változtatja célját; három-négy évesen kezdi el felfedezni a másik embert, de még mindig saját magát figyeli, kezd adni-venni, elosztani, ehhez a szükséges tapasztalat öt éves kor körül fejlődik ki.
- Az 5. és a 7. életév között: A gyerek végtagjai egyre ügyesebbé válnak. Aki eddig fantáziadúsán és kreatívan játszott, krízist él meg, mert hiányozni kezdenek - fogyóban vannak - az ötletei. Külső dolgok közvetlen indítása helyett fokozatosan mutatkoznak meg a jelei annak, hogy maga tervezi a játékát. A belső képben kidolgozott előzetes elképzelés szerint keresi ki a gyerek a megfelelő anyagot és tárgyat a játékához, amely még mindig szoros kapcsolatban áll élményeivel és tapasztalataival. Érzéket fejleszt ki a többiek szükségletei iránt, másokért, másoknak is csinál dolgokat

Az iskolaérettség

A Waldorf-óvodából kilépő gyerek erre irányuló külön erőfeszítés nélkül iskolaérett, ez általában a hetedik életév folyamán következik be. Ez az érettség megnyilvánul mozgásában, játékában - annak sokféle fent felsorolt formájában - a szociális életében és az ehhez kapcsolódó kommunikációban, az anyanyelv használatában, a környezet ismeretében, a számok világában, valamint a mesék, mondókák és versek birodalmában való jártasságában.

A fizikai, testi változások a legszembetűnőbb jelei az iskolaérettségnek, melyek ebben az életkorban radikálisan jelentkeznek a gyerekeknél:

A test arányai megváltoznak, s ennek következtében a gyerek fizikai képességei is. Nem csupán a nagy, aktív mozgásokban jelennek meg új elemek, mint például az, hogy tud szökdecselni, fél lábon ugrálni, labdát dobni és elkapni, masírozni, hanem a legaprólékosabb mozgásokban is finomodik az ügyessége, tud már csomót és masnit kötni, gombolni, varrni.

A szociális viselkedésben is fejlődés tapasztalható:

A gyerek belső világa erősebb lesz a külsőhöz képest. A játéka céltudatos és tervezett, a tárgyakhoz való kapcsolódása megváltozik, konkrét célokra inkább a speciálisan erre készített eszközök megfelelőek számára. A barátságai már hosszabb ideig tartanak, elfogadott tagja az egész csoportnak. Arra is van már érzéke, önuralma, hogy a másoknak szót fogadjon, ajánlott tevékenységbe is be tud kapcsolódni. A gyerek belső egyensúlya engedi, hogy a különböző helyzetekhez alkalmazkodjon. Képes arra, hogy utasításokat hajtson végre, kötelességeket vállaljon, melyeknek teljesítése örömet szerez neki és önbizalmát növeli.

Alkotó tevékenységeiben is megfigyelhetjük az érettség jeleit:

Rajzaiban törekszik a tudatos komponálásra, figyelme a vonalról a felületre, a színekre helyeződik át, részletesebben kidolgozott emberformát rajzol, rajzaiban megtalálható a szimmetria. Érzelmi élete is sokkal összetettebbé válik: Szereti elmesélni álmait, szeret sugdolózni, titkot tartani; mindez azt mutatja, hogy kezd különbséget tenni a külső és a belső világ között, a kívánság és a valóság között. Érzelmeit jobban kezeli, kevésbé adja át magát viharos érzéseknek, nyugodtabbá, kiegyensúlyozottabbá válik. Vágyik arra, hogy a felnőttben követendő és követhető tekintélyt lásson, akit szeretetből megajándékozhat bizalmával.

Gondolkodásában is új tartalmak jelennek meg:

Az iskolaérett gyerek képes igazi kérdéseket feltenni, 10-15 percig koncentrálni szabadon vállalt munkájára, valamilyen feladatra, tárgyra, összefüggésekben gondolkodni, valamint pontosan megmagyarázni, folyamatosan tisztán beszélni. A gyerekekben kialakul az ok-okozati gondolkodás, helyesen használja a múlt időt, emlékezete tudatossá válik. Mindezek képessé teszik őt arra, hogy a későbbiekben új gondolati struktúrákat fogadjon be. Most már várja az iskoláskor tanulási formáit.

V. A WALDORF-ÓVODA CÉLJAI ÉS FELADATAI

A Waldorf-óvodai nevelés alap gondolatai

A Waldorf-óvodapedagógia a későbbi egészséges életvitelt akarja megalapozni munkájával; e tevékenység eredményei ennek megfelelően csak a későbbi életszakaszokban mutatkoznak majd

meg teljes mértékben. Minden egyes gyerekben megnyilvánul a sokrétű emberi természet, melyet az óvónő tisztelettel tanulmányoz. A pedagógus a gyerek megnyilatkozásaiból „tudja meg”, hogy mire van szüksége a gyerekeknek, s ezek nemcsak szóbeliek, hanem ugyancsak sokrétűek: ezek közé soroljuk például a test-meleget, az egészség-betegség jeleit, a lelki állapotok megnyilvánulásait s a tudati fejlődés megtapasztalható mozzanatait is. Ez speciálisan kimunkált megfigyelést igényel, amely ítélet s előítélet mentes. Nem engedi a szabadon feltörő kritikát, sőt szeretetteljes együttélést vállal a gyerekekkel, amelyben emberi méltóságát megőrizheti.

A Waldorf-óvodai nevelés a gyerekekben működő természetes erőket támogatja, úgy, hogy a gyerek szabadon tudja azokat alkalmazni, fejleszteni. Ez szeretetteljes, meleg légkört kíván, amely biztosítja a megfelelő fizikai és pszichés környezetet, s kizárja a zavaró és erőszakos befolyásokat.

A cselekvés, az érzés és a gondolkodás fejlődésében figyelmes, tapintatos vezetéssel segíti az óvónő, nem engedi a túlterhelést, hanem védi a gyerek saját éréseinek és kibontakozásának tempóját. Lehetőséget nyújt arra, hogy a gyerek saját útját a megfelelő módon találja meg, s ezen egyre önállóbban járjon.

Óvni kívánja a gyerek fejlődő belső világát, fokozatos érlelődését segíti elő: ott ajánl segítséget, ahol a gyerek éppen tart, és megvárja, hogy a gyerek önállóan találja meg a következő lépését.

Elvárások helyett érzelmi biztonságot, védettséget nyújt: A nevelő törekszik megérteni a gyerek világát, s tiszteli alakuló világképét.

Az óvónő tudatában van annak, hogy minden érzékelés kihív a gyerekből válaszként egy belső gesztust, megmozdulást, amit majd annak átélése után, képszerű, álmhoz hasonló szemléletben dolgoz fel. Ha ezt a folyamatot nem sűrgetik, akkor a természetes érési folyamatok biztosítják a sajátos gyerekkori erők (teljes figyelem és nyitottság, fantázia, kezdeményezés - mint akarati erő, eredetiség és szociális érzés) átmentését a későbbi életszakaszokra is. A külső, a nevelő által gyakorolt vezetést a gyermeki személyiség belső vezéreltsége helyettesíti, amely vezetés alapot képez a szabad önismeret által meghatározott közösségi élethez.

Az óvónő kívárja azt az időpontot, amikor a gyerek maga kezd cselekedni.

A Waldorf-óvodapedagógia ebben az életkorban mellőzni szeretné:

- a példakép és tapasztalati tartalmak hiányát
- az idő előtti, túl korai fejlesztést
- a tevékenységekben vagy más módon megnyilvánuló egyoldalúságot
- a gyereket körülvevő s rá ható idegességet, hajszoltságot, - ebből fakadóan – a kezdeményezési kedv hiányát
- a rossz (beteg) példák követését, s ez által a nem egészséges testi-lelki diszpozíciók megtanulását
- az elidegenedést (például a természeti és az emberi világ, az ember és ember közötti kapcsolatok átláthatatlanságát; az emberi munka és a mindennapi szükségletek közötti összefüggés megtapasztalhatatlanságát
- a magányosságot (ha a gyerek nem oszthatja meg belső élményeit mással)

A Waldorf-óvoda, mint burok - érzelmi biztonság - áttekinthető világ²

A tárgyi, a szokásbeli, az érzelmi és a tartalmi környezet bölcsője kell, hogy legyen a gyerek fejlődésének, játékának és tanulásának. A Waldorf-óvoda minden apró mozzanatával a kisgyerek életformáját szolgálja. Igyekszik jó minőségű táplálékot adni a gyerek testének, lelkének, egész személyiségének. A gondozás szeretetteljes tevékenységei: a testápolás, a táplálkozás, a melegen tartás, az öltöztetés-öltözködés nemcsak a gyerek fizikai szükségleteit elégítik ki, hanem egyben a lelkét is ápolják, növelik biztonságérzetét.

Ezt az „anyai” gondoskodást a Waldorf-óvodában az óvónő tudatosan magára vállalja, mivel ez nevelői tevékenységének, a gyerekekkel való kapcsolatának, meghatározó része: e tevékenység közben folyamatosan tájékozódhat a gyerek állapotáról, testi és lelki közérzetéről. Kis rítusok alakulhatnak ki e szokásos teendők körül. Fejlődése során a gyerek egyre önállóbban látja el testi szükségleteit, majd az óvónő mintáját követve, ő is felajánlja segítségét a kicsiknek. A családi kapcsolat az egész csoportot átöleli.

A Waldorf-pedagógia az érzelmi biztonság fontosságát hangsúlyozza a kisgyerek pszichikus és mentális fejlődésében. Ezt az érzelmi biztonságot elsősorban természetesen a családnak kell megadnia, de meg kell, hogy adja a gyereket fogadó első intézmény, az óvoda is, mely az anyát követve egyfajta szociális anyaöl szeretne lenni a kisgyerek számára. A Waldorf-óvoda áttekinthetővé teszi a mindennapi cselekvések világát a gyerek körül. A gyerek látja a felnőtt tevékenységében, hogy mi miből lesz (kenyér a búzából, baba a fadarabból stb.), így a későbbi életkorokban is otthonosan mozog az őt körülvevő világban, s nem lép fel az áthatolhatatlan elidegenítő érzés.

A Waldorf-óvoda az életünket és világunkat átszövő összefüggéseket megkísérli érzékelhetővé és tapasztalhatóvá tenni a gyerek számára.

Óvni szeretné a gyerekkort, hogy a gyerek csak lassan ébredjen fel a kreatív erőket felszabadító, képdús gyermeki álmvilágból. Ennek az a célja, hogy az „ébredés” után viszont valóban önállóan, biztosan, erőteljesen, éberrel tudjon élni a világban.

A Waldorf-nevelés a gyerek individuális fejlődését differenciált módon segíti, és módot nyújt lényének a közösségben való kibontakoztatására is. Lehetőséget ad valódi közösség létrehozására, melyben minden gyermeki személyiségre szükség van. Ezáltal, hogy „mindenkinek” van szerepe, „mindenkire szükség van” élmény és a szolidaritás érzése végigkíséri őket kibontakozó életük során.

A Waldorf-óvodák csoportjai életkorilag szándékosan mintegy egyharmad-egyharmad-egyharmad arányban foglalják magukban a három óvodai „évjáratot” (ezek az úgynevezett vegyes életkori csoportok). Ezzel egyrészt nem törik meg a család természetes közegét (testvérek), másrészt a felnőtt és kisgyerek között a nagyobb gyerekekben kitűnő közvetítőket találnak, akik a csoport szokásait, ritmusait, napirendjét is teljesen természetes módon hagyományozzák át - az utánpótlás által - az utánuk következőkre. Az óvónő által gyakorolt nevelési stílus, módszer is a gyerek utánpótlási képességére épül. Követendő mintát nyújt a mindennapokban a maga tevékenységével, cselekvéssoraival, érzelmeivel, gondolataival. Csoportunkban jelenleg erre a vegyes életkori összetételre törekedtünk.

Az óvónő megteremti azokat a valós helyzeteket, amelyekben a gyerekek saját igényeik szerint feltalálják magukat. Ha kívülről nem zavarják a gyerek önbizalmát, egyre növekvő önállósággal

---

² Megjegyzés: Burók – érzelmi biztonság– áttekinthető világ = érzelmi nevelés biztosítása

maga jelzi fejlődését: egyre több belső és külső aktivitást mutat, egyre jobban ő is követendő mintává válhat a többi gyerek számára. Mindez csírja egy későbbi, kreatív, az életben természetesen eligazodó személyiség kialakulásának. Az óvónő saját személyiségét állandóan fejleszti, ezáltal eleven példával szolgál a fejlődésben lévő gyerekek számára.

VI. RITMUSOK A WALDORF-ÓVODÁBAN

A kisgyerek saját testi ritmusai csak lassan válnak rendszeressé. A Waldorf-óvodapedagógia ezt a folyamatot úgy segíti elő, hogy a gyerek életét mindig ismétlődő, rendszeresen visszatérő időbeosztással tagolja.

Általában három év telik el az óvoda kezdete és az óvodáskor vége között. Elfogadott tény a vegyes életkorú csoportban, hogy minden gyerek máshol tart a fejlődésben, ezért tudásuk és képességeik nem lehetnek egyformák. Az óvónőből sugárzó felfogásból biztatást érezhet mindenki a maga számára arra, hogy mindenhez van elég idő, és mindennek eljön az ideje. A Waldorf-óvoda tudatosan él a ritmikus ismétlés én-erősítő, szorongásoldó hatásával. A témakörök, tevékenységek, művészeti foglalkozások, munkák, ételek, mesék, verses-dalos ritmikus játékok visszatérnek évi, havi, heti és napi ritmusokban. Egészséges változásban élhetik át a gyerekek az elfeledésből lassan felmerülő felismerést, az örömteljes várakozás szakaszainak végén a beteljesülést.

Az ünnepek ritmusa

Állandó ismétlődéssel térnek vissza az évkör ünnepei (a külső világ tevékeny megismerése), a természet évszakonkénti változásai és az ezzel összefüggő emberi munkák.

(Megtapasztalják, hogy a tél után újra kibújnak a virágok, visszajönnek a fecskék, gólyák és ősszel mindez újra eltűnik. Mindenben átélik elemi és jelképes szinten a vallásos ünnepek érzelmi sorrendjét is, megjelennek az élet nagy állomásai: születés, halál, feltámadás – mindez kimondatlanul)

Egy-egy ünnepen a mindennapi élmények tudatosan kiválasztva töltenek be egy kijelölt helyet és formát s ezzel majd újra visszahatnak a hétköznapokra. Rudolf Steiner szerint az ünnepek az év és az élet forduló- és csomópontjai, amelyek a világmindenség szellemiségével kapcsolhatják össze az embert. A természet szüntelen körforgásban, az évszakok váltakozásában - tavaszi újulásban, nyári fényben, őszi érettségben, téli álomban - éli ritmusát.

Mindez a ki- és belégzés ritmusát követi és megszabja az ember életét, munkáját. A Waldorf-pedagógia felfogása szerint alvás és ébrenlét, nyár és tél, a ki- és belégzés hasonló, egymást imitáló ritmusok, melyeknek az ember lényére gyakorolt hatását nem hagyhatjuk figyelmen kívül a nevelés folyamatában sem.

- A tavasz és a nyár: kitágulás - kilélegzés, a megnyilvánulás és keletkező élet évszaka. A Föld ereje megmutatkozik: a rügyfakadás, növekedés, virágzás időszakát éljük
- Az őszi - tél ellenkező előjelű: befelé fordulás, koncentráció, a Föld ereje is, így a növények is visszahúzódnak

A Waldorf-óvodában ünneptől-ünnepig ezekkel a ritmusokkal összhangban próbál élni óvónő és gyerek. Születésnapokon és az év ünnepein nemcsak személyes élményt élhet meg a gyerek, sokkal

többet: a „közösen emberit”. Az ünnepek megformálását, bizonyos tradíciók segítik, melyek részben ősi, népi hagyományokhoz kapcsolódó „természetvallásos” megértésből, részben - a mi kultúránkban- keresztény szokásokból, részben pedig átélhető „képekből” állnak.

Mivel a gyerek koránál fogva még nem értheti meg közvetlenül az ünnepek belső tartalmát, ezért az óvónő felelőssége ezeket a tartalmakat érzékekkel felfogható, átélhető formába önteni számára. Az ünnepek megjelenítése minden évben új, személyes viszonyt kíván az óvónőtől az ünnepek időt álló tartalmával és a jelképekkel. Ezekkel a jelképekkel, (melyeket közvetlenül él át és ért a gyerek) akarja körülvenni őt a hétköznapi életben. Ezen a módon tudja az ünnepek mindenkori jelenidejűségét a maga számára élővé, a gyerek számára átélhetővé tenni, az évszakokhoz, a természethez, a hagyományokhoz új kapcsolatot teremteni. Ezenkívül a csoportszobában tükröződnie kell az adott évszak hangulatának és az évkörön belüli ünnep jellegzetességének.

Ez megjelenhet:

- a képválasztásban, a szimbólumokban (egy-egy képzőművészeti alkotás reprodukciója, általában képeslapnyi nagyságban)
- virág vagy a termés díszekben
- a használatban lévő anyagok, terítők színeiben

Mindezek helye az úgynevezett **évszakasztal**, amely egyben a gyertya helye is. Az óvónőtől függően ez nagyon élő és élményt keltő sarok lehet a gyerekek számára, ahol nap, mint nap találkozhatnak a mesevilággal is, az ünnep tartalmával, a szertartások áhítatával, közös együttlétek élményeivel, emlékeivel. (Például: karácsonykor itt van a betlehemes figurák és a jászol helye; ősszel itt bujkálhatnak a törpék, majd tavasszal a tündérek jelenhetnek meg itt)

A természet átélésében nem elég „visszafordulni” a természethez. Pontosan meg kell figyelni jelenségeit, elmélyülni bennük, azaz el kellene sajátítani egy bizonyos „természet érzéket”. Ami a környezettudatos magatartás kialakításában segíti a gyermeket.

A gyerekekkel való eleven kapcsolatában az óvónőnek lehetősége van a gyerektől tanulni: felfedezni a már ismert világot is, úgy mintha sose látta volna, átadva magát a megismerésnek, mely erőként segíti őt.

Az ünnepeknek akkor van értelmük, ha azok nem üressé vált formák - csak kikapcsolódások - hanem megszületik az emberben az ünnepet teremtő erő. Ez az erő él a hétköznapiok fáradhatatlan készülődésében, munkájában. Ez a folyamat tevékeny, mégis türelmes várakozással teli. Van remény arra, hogy az ünnep eljön és ragyogó fényével bevilágítja a környezetét és megszólít minket.

Minél hosszabb a ritmus, minél tovább kell várni míg, visszatér egy olyan jeles nap, mint például a gyerek születésnapja, amit az óvodástársaival együtt ünnepelhet, annál nagyobb érzelmi töltéssel éli meg a várakozást, a beteljesülést, majd a rá való emlékezést is.

Havonta egy, illetve két ünnep tartalmával találkozhatnak a gyerekek:

- A gyerekek születésnapja
- Aratás - betakarítás - hálaadás
- Szent Mihály időszaka
- Szent Márton időszaka
- Advent - Szent Miklós
- Vízkereszt - Három király időszaka

- Farsang
- A tavasz kezdő napja
- Húsvét
- Mennybemenetel
- Pünkösöd
- Szent János időszak - a nyár ünnepe
-

A hét ritmusa

Egy-egy időszak ünneppel fejeződik be a Waldorf-óvodában, amelyre azt megelőzően hosszabb ideig „készülnek” a csoportok. A heti és mindennapi tevékenységekben bekövetkező egyre gyakoribb enyhe változásokból lehet érzékelni azt, hogy az ünnep közeledik már. Az óvoda berendezése, színei, virág és növény díszei az évszakasztalon, a választott mesék, versek és dalok tartalma, a tevékenységek és munkák jellege - mindez együtt egyértelmű nyelven beszél a kisgyerekek számára érzékelhető szinten arról, hogy milyen időszakban él ő éppen.

A hét napjaihoz kötődő, mindig vissza-visszatérő azonosságok tagolják a hetet érzékletesen. Az óvónő mindezt nagyon tudatosan alakítja ki, úgy, hogy a változásokat a művészeti tevékenységek heti ritmusában is fel lehessen fedezni: a rajzolás, festés, sütés, gyapjúkép készítés és a viaszozás is tükrözi az adott időszakot, és egyben alapanyagul is szolgál az ünneplés eszközeihez.

Ezek így kapcsolódhatnak a heti művészeti foglalkozásokhoz például:

- lámpás a gyerek saját festményéből
- papírsárkány, pillangó a gyerek rajzából
- különböző formájú és fajtájú sütemények az ünnepekhez
- a betlehemes tál figurái viaszgyurmából
- angyalok, nyuszik, madarak gyapjúból

Heti ritmus:

- Hétfő: rajzolás
- Kedd: gyurmázás
- Szerda: gyapjúzás, euritmia
- Csütörtök: sütés
- Péntek: festés

Évi, havi, heti ritmusok a Waldorf-óvoda étvonaljában is megjelennek. Havi változásban mindig az idényjellegű zöldségek, gyümölcsök szolgálnak táplálékkul, a hét napjait pedig a feldolgozott gabonafajták különböztetik meg.

Példa az étkezésben kialakult heti rendre:

- Hétfő - rizs;
- kedd - árpa;
- szerda - köles;
- csütörtök - rozs;
- péntek - zab;
- (szombat - kukorica;

- vasárnap - búza)

A nap ritmusa

A kisgyerek igényli az ismert és áttekinthető ismétlődésekkel tagolt időrendet. A családban is fontos a kisgyerek számára az étkezések, a lefekvések és felkelések, a séták és más tevékenységek tagolt rendje, ugyanúgy igényli ezt az óvoda rendjében is. A Waldorf-pedagógia a gyerek napját úgy tagolja, hogy a koncentráltabb tevékenységek után mindig egy szabadabb következik. Ez által ritmusa lesz a napnak, mint ahogy a lélegzésnél a ki- és belégzés váltakozik. Így lesz képes a gyerek egészségesebben élni, mélyebben aludni, sőt egészségesebben lélegezni fizikailag is.

Ezek a folyamatok ugyanis jelentős mértékben függenek a lelki feltételektől: Ha túl sok az élmény, és túl kevés a szabad játék, amiben fel tudná dolgozni az élményeket, akkor egészségtelenül elfárad a gyerek; ha viszont túl kevés az élmény, akkor unalom és érdektelenség lép fel, ilyenkor nem alszik elég mélyen és fáradtan ébred fel. A napirend kiépítése az óvónő feladata s ebben is természetesen nagy mértékben tekintetbe veszi a helyi igényeket, lehetőségeket és szokásokat.

Fontos szempontok a következők:

- Olyan rendszer alakuljon ki, hogy minden gyerek végig részt vehessen a csoport életében (az óvodai napnak közös kezdése és befejezése van). Az ettől eltérő, esetleg már a nyitást megelőző vagy a zárást követő ott tartózkodások mindig egyénileg megoldandó gyerekmegőrzési helyzetek
- Egymás után következzenek inkább rövidebb időtartamú, az óvónő által „vezetett helyzetek”, és hosszabb „szabadon választott tevékenységek” (játék), felfrissítő váltakozásban
- A különböző tevékenységek jellegét tekintve maradjon minden nap azonos felépítésű, de a tartalma a heti, havi ritmusokban változatosan térjen vissza. Természetesen legyen helye a kivételeknek és kivételes alkalmaknak
- Vegyék figyelembe a délelőtti és a délutáni közötti minőségi különbséget
- A napi ritmus- az óvodapedagógusok a csoport sajátos igényeit szem előtt tartva, gondos mérlegelés után, természetesen változtathatnak ezen a ritmuson

Délelőtti ritmus:

-gyermek érkezése, szabad játék

-szabad játék és önkéntes művészeti tevékenységek, folyamatos tízórai

-rendrakás

-reggeli kör, ritmikus rész

-öltözködés, udvari szabad játék, levegőzés (játék, munka a kertben)

-WC-használat, kézmosás, olajozás, mese

-ebéd

-délelőtti befejezése, hazabocsátások

Délutáni ritmus

- WC- használat, kézmosás, ölbéli játék
- csendes pihenő
- uzsonna
- Szabad játék lehetőleg a szabadban, délután befejezése, hazabocsátás

A délutánosság

A Waldorf pedagógia a kisgyermek igényeihez igazodva ideálisnak tartja, hogy a délelőtti óvodai tartózkodás után a gyermek visszatérhessen személyes élete színterére, a jól megszokott családi otthonba. A közösségben kapott ingerek feldolgozásához a zavartalan feltételek elsődlegesen itt teremthetők meg, hiszen a kisgyermeknek maga a közösségben való lét is tanulandó feladat, állandó figyelmet, alkalmazkodást kíván tőle.

Amennyiben az otthoni pihenés nem lehetséges, a gyermek délutáni elhelyezését az óvodánk magára vállalja. A délutánra való felvétel nem lehet automatikus, minden esetben egyéni, az egyes gyermekekre és családra vonatkozó döntést igényel. Az óvónők és szülők személyes beszélgetésen vesznek részt.

Az óvónők részéről fontos az alapos pedagógiai tájékoztatás a Waldorf pedagógia általános, embertani szempontjairól, a délután rendjéről; valamint a szóban forgó gyermek személyes fejlődéséről, óvodai jelenlétéről. A szülők részéről pedig szükséges a helyzetük kellő feltárása, csak ezután következhet a közös mérlegelés. A döntést természetesen a szülőknek kell meghozniuk! A tudatos, körültekintő döntés meghozása után a gyermek is könnyebben elfogadja a hosszabb óvodai tartózkodást.

A pedagógiai feltételek

A délutáni pihenő rendjének megfelelő módon illeszkednie kell a délelőtti óvodai élethez, annak természetes folytatásaként benne is meg kell valósulniuk a Waldorf pedagógia nevelési elveinek.

A délután fő feladata a gyermeket a délelőtt folyamán ért élmények feldolgozására, a pihenésre, lehetőleg elalvására szolgáló nyugodt környezet megteremtése. Ezért fontos, hogy az aktívabb délelőtt lezárása után a tevékenységek állandó ritmusban kövessék egymást. A fogmosás, a hálólhelyek elrendezése, a vetkőzés-öltözés mind nyugalomban, ismert rendben vezetik a gyermeket az „álmok-kuckója” felé. A kisgyermek fokozott biztonságérzete igényli, hogy fizikailag is mintegy „burkot” képezzünk köré. A burkot úgy teremtjük meg, hogy a csoportszoba nyugalmasabb felét rendezzük be hálólhelyekkel. Paravánokkal, függönyökkel, a rendelkezésünkre álló bútorokkal különítünk el kuckókat, testvéreknek, esetleg barátoknak közösen is.

Az álomba merülés lehetőségét minden eszközzel segíteni kell! Az óvónő melegséget árasztó mozdulatai, hanghordozása teremti meg a kívánt álomszerű hangulatot. Az óvónő tisztában van a fáradt, aludni készülő gyermek kiszolgáltatottságával, a helyzet intimitásával, így a lehető legnagyobb finomsággal, körültekintéssel és biztos határozottsággal végzi dolgát. Az előkészületeket még rövid, halk beszélgetés zárhatja, az eltelt nap végig gondolása előrettekintés a szülők érkezéséig, majd végül ima és ének vezethet át a teljes csend és testi-lelki nyugalom állapotába.

A pihenés ideje alatt az óvónő halk dúdolásával, jelenlétével veszi körül a gyermekeket. Előkerülhet a varrodoboz, javításra váró ruhácskák, hímzés...

A délutánt uzsonna és a nap közös befejezése, a búcsúzás zárja.

Nyitvatartás, szünidők

A gyerek valódi szomatikus és pszichés szükségletei ebben az életkorban egyrészt megkívánják a családon kívüli kapcsolatépítés lehetőségét, másrészt mintegy félnapos, de inkább négy-ötórás csoportban tartózkodás után feltétlenül szükségük volna arra, hogy visszatérhessenek személyes életükbe.

Az óvoda a szülők munkaidejéhez többé-kevésbé alkalmazkodva reggel nyit. Nem túl korán, mert a gyerekek ki kell aludnia magát. Ennek az időpontnak a betartását azért kéri az óvónő, hogy a (minimálisan egy órai) benti szabad játékra lehetősége legyen minden gyereknek.

Óvodánk igyekszik a szülőket arról tájékoztatni, hogy a gyerek érdeke megkívánná, hogy délben hazamehessen, mert maga a csoportban tartózkodás is fárasztó számára. Az volna a kedvező, ha a gyerekek az ebédet már otthon ehetnék meg s a délutáni alvás után egy sokkal nagyobb és megnyugtatóbb személyes térben játszva és merengve dolgozhatnák fel a délelőtti élményeiket. Természetesen, ahol erre szociális okokból nincs lehetőség, ott a családdal közös mérlegelés és döntés után az óvodánk magára vállalja, /a gyerek érdekében/ a délutáni elhelyezést.

A ritmikus váltásokba és változásokba tartoznak a pihenők és a szünetek, ugyanúgy, ahogy az alvás hozzátartozik az emberi természet ritmusához. Negyedévenként szüksége van a gyerekek legalább kéthetes szünidőre, amikor a gyerek az óvodában szerzett tapasztalatait beleviszi saját életébe és feldolgozza. A kifáradás hosszabb idő után többek között irreverzibilis dekoncentrációs folyamatokat is elindíthat.

Óvodánkban a következő szünetek szolgálják a pihenést:

- Őszi szünet (tartama kb. 1 hét, okt. vége - nov. eleje)
- Téli szünet (tartama kb. 2 hét)
- Tavaszi szünet (tartama kb. 1 hét)
- Nyári szünet (tartama kb. 8 hét)

VII. A WALDORF-ÓVODAI ÉLET TEVÉKENYSÉGI FORMÁI

Háztartási, kerti munkák, kézművesség- a külső világ tevékeny megismerése

A gyerekek minden tevékenysége az óvónő jelenlétében vagy tudomásával folyik. Teljes figyelemmel és mindig érdeklődve kíséri a Waldorf-óvónő a körülötte zajló eseményeket. Minden, a csoport életéhez szükséges munkát (öltöztetéstől kezdve a takarításig) az óvónő végez, a gyerekek előtt. Alapelve, hogy az óvodai időben az óvónő semmit sem csinál, amit a gyerekek nem utánozhatnak. (Ezért az adminisztrációs munkára és a szülőkkel való beszélgetésre a gyerekekről csak a gyerek távollétében kerít sort.) Tudatában van annak, hogy valamennyi tevékenysége

inspirálja és táplálja a gyerek szabad játékát. Igyekszik úgy dolgozni, hogy a gyerek szívesen kapcsolódjon be a munkájába, őt utánozva. Biztosítania kell azonban, hogy a gyerek - fejlődési fokától és életkorától függően rövidebb vagy hosszabb idő múlva - a munka jellegű tevékenységek után visszatérjen a kortársaival való spontán játékba. A Waldorf-óvónő által végzett háztartási- és kerti munkák zöme hasonlít egy régi, hagyományos háztartás munkáihoz, ahol nem gépek működnek, hanem az emberi kéz dolgozik.

E tevékenységek különbözőek lehetnek:

- a mindennapi munkák (vásárlás, sütés, főzés, asztalterítés, ételosztás, mosogatás, rendrakás, virágöntözés, állatgondozás, takarítás)
- heti visszatérő munkák (mosás, vasalás, varrás, játékszer javítása, évszakasztal „felújítása”)
- havi, évszakonkénti munkák (veteményezés, aratás / betakarítás, befőzés, gyapjú feldolgozása, selyemfestés).

A gyerekeknek lehetőségük van különböző feldolgozó folyamatok átélésére is. Például: Gyapjút mosnak, majd szárítanak a szabad ég alatt, ezután behozzák a tiszta gyapjút, majd elkezdődik a megmunkálása: kártolás és fonás, amit az óvónő egy rokkán végezhet, miközben énekel vagy mesél az őt körülvevő gyerekeknek. A fonás jó, nyugodt hangulatot keltő munka, főleg a téli időszakban. A gyerekek elkérhetik a kész fonalat és az ujjukkal csomózhatnak, fonhatnak, horgolhatnak vagy esetleg az úgynevezett „kőrmöcskén” hosszú köteleket kötnek belőle.

Mindaz, ami elkészült, felhasználható a játékuhoz, például lókantár is lehet belőle. Meleg időben sor kerülhet a gyapjú színezésére is, nemezelésére is, labdákat is így lehet készíteni. A színezett és nyers színű gyapjút később képkészítésre vagy kis figurák, állatok készítésére is használhatják. A gyerekek számára így különös hangsúlyt kap a kézművesség, mint elemi játék készítésilehetőség.

A kézimunkához tartozik továbbá a szövés: az óvónő egy nagy szövőkereten dolgozik, miközben a gyerekek számára kicsi keretek vannak, amelyeken az ujjukkal kis terítőt vagy tarisznyát szőnek. A varrást, a hímzést, valamint a speciális eszközöket (kőrmöcske, szövőkeret) igénylőmunkákat is nagy kitartással végzik az iskolába készülő gyerekek az utolsó óvodai évükben.

Az óvónő itt is példaként szerepel, aki játékokat készít a gyerekek jelenlétében. Nem csak a gyapjú és a különböző textilek képeznek jó alapanyagot a játék készítéséhez: fadarabból, ágakból vagy gyökérből házikót, hajót, autót, bababútorokat lehet készíteni.

Így sor kerül kalapácsolásra, fűrészelésre, reszelésre, csiszolásra, igazi szerszámokkal, a satupadnál.

A kicsik, akiknek még nem szabad az ilyen munkákat végezni, a munka jellegű tevékenységek körül egy teljes játékvilágot építenek ki: például várják a fűrészport, amit összesöpörnek, elszállítanak, majd „főzéshez” használják a babakonyhában. Ezek a folyamatok is érzéki és mégis áttekinthető tapasztalatokkal szolgálnak a külvilág fontos, hozzánk kapcsolódó eseménysorairól. Honnan van a mindennapi kenyérünk? Honnan van a méz, a viasz (kréta, gyurma, gyertya)? Honnan van a ruhánk alapanyaga (gyapjú)? Honnan vannak az építészeti anyagjai (agyag, homok, fa)? Hogyan lesz mindezekből az emberi életet szolgáló dolog?

Ezek a kérdések átszövik a Waldorf-óvodás mindennapi életét és meghatározzák az óvónői munkák tartalmát; így a választ a gyerek számára saját érzéki tapasztalata, s nemegyszer saját- az óvónőt utánzó - tevékenysége adja meg.

Mese - bábozás – babázás

A mese-anyanyelvi nevelés

Ahogy a gyerekek az ősi kézművességekben valóságos folyamatokkal megtapasztalható módon találkoznak, s így az óvónői munkában átélhetik a valóság változásait (ahol a minőség függ a szakszerűségtől és következetességtől, és mérhetővé válik az eredmény), ugyanúgy a mindennapi mese is - másfajta, belső úton - bepillantást jelent a gyerekek számára a valóság világába, amely megfelel mágikus világképüknek. Az óvodáskorú gyerekekre jellemző, hogy számára egy lény külseje tükrözi belső lényegét: a gonosz egyenlő a csúnyával, a jó mindig szép, vagy csak el volt varázsolva. A gyerek számára az is természetes, hogy harcot kell vívni, helyt kell állni ahhoz, hogy valami jó bekövetkezzék.

A Waldorf-pedagógia úgy látja, hogy sok igazság rejlik az eredeti népmesékben, mert olyan lelki-szellemi értékekről és példakép erejű emberi fejlődési folyamatokról szólnak, melyek éppen olyan igazak, mint az érzékelhető világ tényei. A Waldorf-óvodában a mesék mindig az aktuális ünnepkörhöz, évszakhoz kapcsolódnak.

Az óvónő hosszabb időn keresztül, legalább egy hétig meséli fejből szóról-szóra ugyanazt a mesét. Az ismétlés nem unalmassá teszi a mesét, hanem elmélyíti az azonosulást és a megértést. Belső képként (tájkép-szerűen) jelenik meg a mese a gyerekekben. Az érdeklődése és biztonságérzete nő, s örül, ha tudja, hogy mi következik. A gyerek érzelmei előre látható sorrendben jelennek meg és így élvezi a gyerek a feszültséget is, majd a feloldást. A mesélés a mindennapokba beépített szertartás, mindig ugyanabban az időpontban, mindig ugyanazon a helyen van, és minden gyerek egyformán résztvevője.

Mindig ugyanazok a gesztusok és események adják meg a jelet a mesekezdesre; például: az óvónő halk lantjátéka, mialatt a másik óvónő meggyújtja a gyertyát, kialakul a kör és egy közös ének után megszólal a mese.

A mesemondás fejleszti a gyerek érzelmi, értelmi és anyanyelvi képességeit egyaránt. A Waldorf-pedagógia az idegen nyelv tanítását csak az iskolában, de ott már az első osztálytól kezdve (egyszerre két idegen nyelven is) helyesli. Az óvodáskorú gyerekeknek szüksége van arra, hogy a környezetében beszélt „anyanyelvét” minél biztosabban tanulja meg. Különös hangsúlyt élvez a Waldorf-óvodában az a szókincs, amely segíti a belső képek kialakítását - mint például az eredeti népmesék szókinccse s képei - és felidéri a fogalmak érzelmi töltését, amely mindig sokszínű és többretegű.

Nem csupán a megnevezés, mint az érdeklődést lezáró magyarázat a fontos, hanem az is, hogy érzékelhetővé, átélhetővé váljon a tartalom. Olyan régi szép szavakon megszólaló mesét is szívesen mesélnek az óvodában, amelyeket nem szükséges azonnal érteniük az óvodásoknak.

Jó, ha a gyerekek csak sejtik a szavak jelentését, - de az érzelmi töltés ilyenkor is jelentős - és majd idővel tisztul az értés. Az óvónők nagy értékűnek tekintik a gyerek alakuló világképét. Ha a gyerekek megosztják az óvónővel még képlékeny világnézetüket, amely sokszor kevés információból következtetve és ezért hiányosan alakult ki, az óvónő nem javítja ki feltétlenül állításait a tudomány legutolsó eredménye szerint. A nyitott és eleven kérdésként átélt képzeleteket meghallgatja, esetleg feltesz egy kérdést, de csak ha nem zavarja így a gyerek mesélőkedvét, melyben megnyilatkozik belső titkairól.

A bábozás és a babázás

A vegyes életkorú csoport összetétele igényli a gondos mesekiválasztás mellett a pedagógiai segítséget is arra, hogy egy egyszerűbb mesét örömmel tudjanak végighallgatni és követni a nagyobbak, és egy hosszú komplikáltabb mese alatt (amit mondjuk a születésnapja alkalmával választhat a gyerekek) ne fáradjanak el a kicsik.

Segítség lehet a bábozás, amelyre egy ünnep alkalmával is sor kerülhet. A Waldorf-óvoda bábszínházának bábuai nem kézi vagy kesztyűbábok, hanem úgynevezett állóbábok, vagy marionettfigurák. Ezeket az óvónő az asztal mögött ülve vagy állva, takaratlanul vezeti az asztalszerű színpadon vagy felülről zsinórral mozgatja, ha marionett. Az óvodást nem zavarja, hogy látja a báb mozgatóját - ellenkezőleg, ez számára érzelmi biztonságot nyújt. Másfelől az óvódás jobban, mélyebben azonosítja magát a kívülről vagy felülről láthatóan vezetett teljes figurával, mint a sokszor csak derékig látszó „belülről” megelevenített, önállóéletre kelt bábbal.

A Waldorf-óvoda bábuai általában saját készítésűek; a leggyakrabban a szülőkkel együtt készítik az óvónők, esetleg a nagyobb gyerekekkel - mint ahogy az összes többi játékállatot és lényt, törpét, babát is. A bábuk arca csak nagyjából kidolgozott, hogy helyet és teret adjon az intenzív gyereki projekciónak.

Színes selymekkel letakart, kellékekkel berendezett asztalon, a képzeletre támaszkodva, valamilyen utat jár be a gyerek a hőssel együtt. Amellett, hogy a bábozás erősíti a gyerek figyelmét, színeivel, mozgásaival alátámasztja a gyerek belső képeit, aktivizálja őt, indíttatást ad arra, hogy a szabad játékban ő maga is fölépítsen egy tájat, anyagokat és bábként használható figurákat keressen, vagy készítsen, s végül előadja bábszínházát a többieknek is. Egy ilyen - a gyerek által felépített és elmesélt bábjátéknak különleges varázsa van. Sokszor több gyerek vesz részt az előadásban, és az ő „függöny mögötti” kommunikációjuk rendkívüli szociális teljesítmény, mert mindent a sokszor „rögtönzött”, az adott pillanatban kitalált mese fontosságának és folyamatosságának rendelnek alá a bábozók.

Olyan is előfordul azonban, hogy az óvónőt kérik, hogy ő meséljen, miközben ők előadják, a még mindkét fél számára (mesélő és bábozó) ismeretlen - mert rögtönzött - mesét. Az előadás folyamatosan születik meg. Ilyenkor mutatkozik meg, hogy közös képi nyelvben tudnak gondolkodni a gyerekek az óvónővel. Sokszor már a kicsi gyerekek is elkezdnek bábozni, de ők még nem mernek, még nem tudnak mesélni. Inkább a nagyobbak állnak elő a saját maguk által kitalált mesével sokszor megdöbbenően gazdag szókincsrel.

Fontos számukra, hogy a meséléssel és a bábozással kapcsolatos szokásokat ők is betartsák; például: letakarják a felépített színpadot előadás előtt és után is, énekszóval vagy zenével kezdik, és kísérik, majd fejezik be az előadást. Sokszor az óvónők saját mozdulataikat figyelhetik meg a bábozó gyereken. Annyira szokássá válik a bábszínház, hogy otthon is - ünnepekkor vagy más alkalommal - nagy örömmel báboznak a gyerekek a családjuknak, rokonaiknak, vendégeiknek, vagy ha más néző nem akad, a babáiknak és kedvenc állataiknak.

Az óvodáskorú gyerekeknek legyen lehetősége egy olyan babát szeretni, amelyre az ő saját „énjét”, személyiségének magját kivetíti és barátként vagy játszótársként osztja meg vele minden örömét és bánatát. Egészségesen hat, ha a gyerek ilyen módon feldolgozhatja a számára még érthetetlen helyzeteket vagy más élményeit. Ezek az úgynevezett „Waldorf babák” körültekintő gondossággal készülnek: a szabástól a babafelöltöttségig bezárólag.

Figyelembe véve azt, hogy minden, ami a gyerek kezébe kerül az esztétikán túl, jó minőségű, mint a értékű legyen, nemcsak a természetes anyagok (pamut, gyapjú) használatát tartják fontosnak a

Waldorf-óvodában, hanem a testarányok (fej-testarányai) pontos betartására is törekednek, s a színeiben (test, haj, ruha), az arckifejezésben finom, lágy harmónia tükröződjön a „kedves játék babából”. Mindez által szabad teret kaphat a gyerek fantáziája és képzelete.

Zene - ének - vers

A zene

A Waldorf-pedagógiára jellemző, hogy mindig a gyerekből indul ki, mégpedig abból a fejlődési szakaszból, amelyben a gyerek éppen van. A kisgyerek teljesen másképpen hall, mint a felnőttek, mert más tudatállapotban él. A zene éltetően hat, életerőt adva, de lehet káros hatása is. A jó zene a csendből indul ki, és a gyerekek is csak oldott, nyugodt légkörben kezdenek énekelni, nyugtalan környezetben nem. A műszaki zajoktól és a tömegkommunikációs eszközök hangáradatától kímélni kívánja a Waldorf-pedagógia a kisgyereket.

A gyerekeknek meg kell tanulniuk csendben lenni, hallgatni, hangot várni. Nagy zajban, a szabad játék közepén, önkéntelenül is elcsendesednek, ha az óvónő elkezd zenélni, énekelni. Főként a kvint intervallumú, és a pentaton zene nyugtatja meg őket ebben az életkorban. Fontos, hogy a gyerek fel tudja fedezni, hogy honnan erednek a különböző hangok. A zenélő embert akarják látni, a hangszert, a mozgásokat, a zenélő érzéseit, koncentrációját. (A gyerek érezze, hogy az ember hibázik is, de tudja kezelni a hibát. A kazettánál ez nincs így, hisz az mindig tökéletes, sohasem hamis)

A Waldorf-pedagógia nem használ kazettát, magnót, s más technikai eszközöket (mesehallgatásra se ajánlja őket), mert fontosnak tartja, hogy a gyerek mindig emberrel kapcsolatosan élje meg a dolgokat, hogy érezze, a hang ott keletkezik, ahol valaki zenél, mesél. A hallás nemcsak a fülben zajlik. Szétárad. A gyerek az egész testében érzel, és hall, ezért kezd el a zenére rögtön mozogni, táncolni.

A zenéhez közvetlenül kapcsolódik a mozgás. A gyerekeknek nagy szükségük van a különböző csengő-zengő hangokra, ezért fontos, hogy több különböző hangszer legyen az óvodában elérhető közelben: kis rézharangok, harangjáték, xilofon vagy gyerek-hárfa, csörgők, botok, pengetős vagy fúvós hangszerek. A hangszerek segítségével a gyerekek érzékelhetik a különböző minőségeket. (Meg lehet hallgatni, hogy a sok összeütögetett fadarab mind különbözően szól; össze lehet hasonlítani ezeket, majd esetleg egy ezekkel zenélő zenekart alapítani.) A gyerekek életkoruktól függően más és más hangszert használnak.

Az ének

A mesejátékok teljes élményt nyújtanak a gyerek számára, hiszen a történethez játszhat egy hangszeren, és mozoghat is. A zenélés, az improvizálás, ugyanúgy, mint az éneklés a Waldorf óvoda napirendjének szerves része. A mindennapos tevékenységeket - a különböző munkákat is - gyakran kíséri ének és vers. Bizonyos helyzetekhez szokásszerűen fűződik egy-egy az alkalomhoz illő dal vagy vers, amely a gyerek számára mintegy jelzi, hogy az óvónő éppen mit csinál (például: sütésnél, cipőkötésnél, rendrakásnál, ételosztásnál, mesélésnél). Így az énekszó belevonja a gyereket az óvónő tevékenységébe anélkül is, hogy most éppen részt venne az adott helyzetben. Máskor már része volt benne, s majd újra lesz még. Az óvodában csak egy szólamban, és - mint a gyerekek - magas hangon énekelnek az óvónők.

A vers- anyanyelvi nevelés

Nem elsődleges cél az, hogy minél több verset vagy dalt tanuljanak meg a gyerekek (spontán folyamat) hanem hogy ritmizált beszéddel és énekelve, az óvónő olyan hangulatot teremtsen, ahol az ének és a vers az öröm, a tisztelet és a belső világ kifejezése.

A nap folyamán azonban olyan helyzetek is vannak, amikor a vers és a dal szertartás elemeként szerepel. Például: Kézmosás után a frissen mosott tenyerekbe az óvónő illatos olajat cseppent, verssel, dallal kísérve. Minden gyerekhez külön - külön szól, az őt megillető egyéni hangon, miközben testi „dajkáló” közelséget teremt meg egy-egy lovagoltató- vagy ujj-játék segítségével. Ez a napnak - mind a gyerekek, mind az óvónő számára - kiemelkedően fontos része, mert érzelmileg nagyon intenzív és személyes mozzanat.

A vers és a dal legnemesebb formáit használják, mint asztali áldást és hálaadást, mint születésnap vagy egyéb ünnep köszöntését, vagy mint mindennapi fohászt a meggyújtott gyertya bensőséget teremtő eleven fényénél, a reggeli körben és az elbúcsúzáskor. Mese előtt és mese után is dallal vagy verssel jelzi az óvónő, hogy kiemelkedő esemény kezdődik, végződik éppen a napi életben.

A mesék, versek, és dalok kiválasztása, összeállítása az óvónő folyamatos, állandó feladata. Az adott évszakhoz, az ünnepkörhöz igazodva, a csoport összetételének megfelelően, elsősorban népi forrásokból keres igazi meséket, verseket és dalokat.

Azzal is megpróbálkozik, hogy történetet találjon ki, meséket verses formába ritmizáljon, vagy már meglévő vershez dallamot komponáljon, esetleg új dalokat írjon. Mindezekben arra törekszik, hogy a zeneiség, a tempó, a ritmus, a dinamika és a hangzás sokféle változásban jelenjen meg, így kelt a gyerekekben örömteljes, frissítő indíttatást arra, hogy megszeresse a szép beszédet és éneket.

Az a tapasztalat, hogy a gyerekek ezeket a kifejezési lehetőségeket szívesen használják felszabad játékukban, és gyakran otthon is, szabadon, önkéntesen. Mindezzel sok esetben a logopédiai korrekció is megelőzhető. A vers- és a dal örömteli elsajátítását szolgálja az is, hogy a gyerek sohasem kényszerül arra, hogy egyedül szerepelve kelljen egy verset vagy dalt előadnia. Mindez csak az óvónő és a csoport védő burkában történik.

Szép mozgás - a ritmikus játékban és az euritmiában

A ritmikus játék

A kisgyerek saját test- és térérzékelésének elmélyítésében, a ritmusos mozgások átélésében, a mozgásformák harmonizálásában és a mesei jelenetek megelevenítésében jelentős szerepet játszik a mindennapos ritmikus játék. Ez a tevékenység, amely naponta 15-20 percig tart, a kisgyerek közvetlen utánczó képességére épül. (Mozgást látva, érzékelve ő is együtt szeretne mozogni a környezetével.)

Jellemző erre az életkorra, hogy a gyerek bizalommal követi az óvónő mozdulatát anélkül, hogy előre tudná milyen célból végzik azt. Mozgásnyelvről is beszélhetünk. Egy dalt énekelve vezet az óvónő a gyerekeket arra a helyre, ahol majd együtt tudnak mozogni és táncolni. Az életkorukból

adódóan a gyerekek nem körformában, hanem inkább fűrtformában csoportosulnak az óvónő köré, miközben ő elkezd a játékot. Mondókákat, verseket, dalokat mozgással kísérve, egy történetbe ágyazva játszik el az óvónő, mindig az aktuális ünnephez és évszakhoz kapcsolódva (például: a paraszt kimegy a rétre szántani és aratni, elviszi a lovát a kovácshoz patkolni, megfigyeli a gólyát, fecskéket vagy a méhecskéket, végzi a munkáját, törpékkel találkozik, táncol velük.... stb.)

Fontos, hogy a természet és az emberi munka sokféle szempontból jelenjen meg ebben a mozgásnyelvben, s ezt az élményt a vers és a dal zeneiségével és tartalmával megfelelően egészítse ki. A napnak ebben a szakaszában van a helye például a betlehemezésnek, a mesedramatizálásának vagy a születésnap megünneplésének is.

Az óvónő mindig úgy állítja össze a ritmikus játékot, hogy benne frissítő változásban jelenjenek meg az erőteljes és gyengébb, illetve a nagy és egészen finom mozgások, a vidám és komolyabb hangulatok. Lehetőleg mindig váltakozva kövessék egymást a gyors és lassúbb mozdulatok. Az óvónő megpróbálja, a gyerek testét (és lelkét egyaránt) úgy mozdítani, hogy utasítást ne kelljen adnia. Ennek ellenkezője a Waldorf-pedagógia szerint zavarná a gyereket abban az álmodozó és önfeledt tudatállapotában, amely erre az utánzó gyermeki korszakra jellemző. Az óvónő egyszerűen mozdul és énekel, úgy mintha ott helyben találná ki, mesélné el az egészet és az óvodások szabadon kapcsolódnak be és követik őt ebben a ritmikus játékban.

Helyet kaphatnak itt a szabályosabb gyerekjátékok is, ugyanúgy, mint a körtáncok, de mindent át kell, hogy öleljen a tartalmi összefüggés és ennek egy szokásrenden alapuló felépítettsége. Semmi sem történik öncélúan, minden része kell, hogy legyen az egésznek, hogy mondanivalójával, tartalmával azt szolgálja. A tartalom mindig változik, természetesen az ünnepkört követően, de legalább két hétig naponta ismétlődik egy-egy ritmikus játék.

Az euritmia

A hétnek mindig ugyanazon a napján euritmia tanár jön az óvodába, és a ritmikus játék idejében elemi euritmiát tart. A gyerekek jól ismerik őt, sokuk már az óvodáskort megelőzően találkozott vele, és nagyon várják. Az euritmia mozgás-művészet, mely szintén Rudolf Steiner nevéhez fűződik. Körülírható, mint látható beszéd, látható zene. A Waldorf-iskolákban pedagógiai euritmiát tanítanak, ezenkívül van még művészeti euritmia, ami színpadon jelenik meg, és az orvostudományban használt terápiás lehetőség a gyógy-euritmia. Az euritmia a hangzókat, hangokat, intervallumokat speciális mozdulatokkal fejezi ki, s így képez szabályos, testi „gesztusnyelvet”.

Míg a ritmikus játékban az óvónő olyan mozdulatokat használ, amely minél inkább a természetes mozdulatokat kívánja utánozni (például az aratást), addig az euritmia inkább azokkal a mozdulatokkal játszik el, amelyek a beszéd-, nyelv- és zene szerkezetével függnek össze.³

Az euritmia, a tánc, a ritmikus játék szép harmonizált mozgást hívnak elő a gyerekből. Ezt belső érzésből, a tartalomból, egy felnőttet utánozva hozzák létre. Versre vagy dalra való önálló dramatizálással, tornával, gimnasztikával csak a Waldorf-iskolában találkozik majd a gyerek. Az óvodáskorú gyerekeknek a természetes mozgás a benti és kinti játék kapcsán és a napi „szépmozgás” elegendő a Waldorf-óvodapedagógia szerint.

---

³ Megjegyzés: Anyanyelvi nevelés

A szabad mozgás

A ritmikus játék és az euritmia mellett a gyerekeknek megfelelő mozgásfejlődésük érdekében minden nap lehetőségük nyílik az életkoruknak megfelelő természetes játékos mozgásokra: futásra, ugrásra, dobálásra, kúszásra, csúszásra, mászásra, függeszkedésre, a mindennapi benti és kinti játékban egyaránt. Ezért a csoportszobát könnyen mozgatható, többfunkciós bútorokkal, például padokkal rendeztük be. Így lehet csúszni, mászni, kúszni az asztalok, székek és padok között, alatt, és csúszni vagy egyensúlyozva járni a padokon. A teremben kötött labdákat, babzsákokat is találhatnak a gyerekek.

Napi szinten az udvaron is lehetőséget teremtünk a mászásra, függeszkedésre. Egyensúlyozni lehet egy farönkön is és ezt a célt szolgálják (az udvari játékszerek közül) a gólyalábak is. Mindez fejleszti a gyerekek testi erejét, ügyességét. Alkalmunk van heti rendszerességgel az udvari játék idejében, néha azon túl is az óvoda környékén kisebb vagy nagyobb sétákra, kirándulásokra. A Sopront körülvevő hegység csodás erdői lehetőséget adnak a természet megismerésére. A séta, a hegymászás, a fáramászás, stb. fejleszti a gyerek állóképességét, testi ügyességét és kedvezően hat az egészséges fizikai test kialakítására. Az óvoda közelében található egy állatsimogató, amit rendszeresen látogatunk. Rövid sétával elérhető több helyközi járat buszmegállója is, ahonnan vidéki kirándulásokra indulhatunk a gyerekekkel.

Rövid buszozással elérhető a Fertő-Hanság Nemzeti Park, ami a természet egy másik arcát mutathatja meg az óvodásoknak.

Képzőművészet és formázás

Hetente egyszer a Waldorf-óvodában lehetősége van minden gyereknek arra - általában a szabad játék ideje alatt -, hogy a rajzolásban, festésben, gyurmázásban és a gyapjúkép készítése folyamán alkotó- és formáló készségét fejlessze. Rendszeresen tapasztalhatja meg így a különböző minőségeket. A hét minden napjához kötődik egy-egy művészeti tevékenység. Ezt az éves munkaterv és a csoportnapló tartalmazza.

Rajzolás: méhviaszból készült (ezért illatos), élénk, telített színű téglácska alakú kréták a rajzeszközök. A kisebbek kis kosárkában a három alapszínűt találják a rajzlap mellett. A nagyobbak már több színt használhatnak, az iskolába készülők pedig már vastagabb ceruzaformájú viaszkrétát is kapnak. (Mivel az óvodás keze még nem alkalmas a „három ujjas” ceruzafogásra - ilyen fogás esetén ugyanis a kéz görcsössé válik - ezért kapnak vastagabb, téglácska alakú krétákat a kisebb gyerekek.) Így szabadon futnak le a mozgásos impulzusok, az életkornak megfelelő, nagy érzelmi telítettséggel. Témához nem kötöttek, önállóan tevékenykednek a gyerekek, majd amikor befejezik a munkájukat, az elkészült rajzokat odaadják az óvónőnek, aki minden gyerek számára külön mappába gyűjti össze azokat. Az óvodáskor végén majd valamennyit ajándékként hazavihetik a gyerekek. Az óvónő maga is rajzol időnként a gyerekek előtt: plakátot készít, vagy olyan képet rajzol, melyben a kivágott mozgatható figurákkal egy mesét is el lehet játszani. A Waldorf-óvodapedagógia a gyerekrajzokat üzenetnek tekinti, amit a gyerek ad a fejlődéséről. A gyerek rajzaiban nemcsak az figyelhető meg, hogy a képek egyre finomabbak és szebbek, s hogy egyre jobban ábrázolja az őt körülvevő tárgyi világot s a lényeket, hanem a gyerek egész testi és lelki fejlődése tükröződik olyan pontosan, hogy az arra képzett óvónő leolvashatja belőlük a gyerek fejlettségi szintjét, esetleg hiányosságait, speciális szükségleteit.

Gyapjúkép készítés: ez a technika átmenetet képez a kézimunkához tartozó gyapjútárgyfeldolgozás, a plasztikus formálás és a kép-alkotás között. A sok színnel megfestett, kártolt gyapjút filclapokra lehet tenni és így képet készíteni, ami a rajzolás és festés tapasztalatait kiegészíti.

Rajzoláskor kemény viaszkrétával, kemény lapon dolgozik a gyerek, festésnél vízfestéssel vizes alapon fest, levegős gyapjúból „levegős”, kevésbé kontúros képet tud készíteni. A gyerekek minden héten lehetőséget kapnak egy ilyen kép készítésére, ami egy rövid „kiállítási” idő után szétszedhető és ugyanabból az anyagból következő alkalommal is lehet képet készíteni.

Havonta egyszer az óvónő szintén készít egy nagyobb képet az ünnep témájával kapcsolatosan, és így a gyerekek láthatják a fejlettebb technikát, amit az óvónő használ: szépen előkészíti, fésűli a gyapjút, színek szerint rendezi egy kosárba mielőtt elkezdené a munkáját. Ezek után úgy kezdi a képet, hogy először különböző színekkel „befesti” a hátteret, majd egyre több nagyon puha, vékony réteget felhasználva alakulnak ki a tárgyak, lények a képen. Csak egy bizonyos távolságból hasonlít az egész egy „rajzolt” képhez.

Gyurmázás, plasztikus formálás: a csoportszobában a formázáshoz a Waldorf-óvodások élénk, telített színű, a kéz melegétől megpuhuló méhviasz lapocskákat használnak. (Míg az agyag hőt von el az azzal tevékenykedő kezétől, addig a viasz megpuhulása után maga is átmelegszik, s mintegy hőt sugároz. A kisgyerekkori érzékelés szempontjából ez a különbség nagyon fontos.)

A gyerekek mindent formálhatnak, amit akarnak: gyertyákat díszíthetnek, egész vékony, kevéske viasszal; kialakíthatnak egész kis játék-világokat is tárgyakkal, állatokkal, emberi figurákkal. Az elkészített munkákat az évszakasztalhoz, a megfelelő helyre teszik, vagy karácsonykor, mint egy kis betlehemest, ajándékba hazaviszik a szüleiknek. Az udvaron - főleg a meleg időszakban - a homokkal és vízzel való játék indítja a gyereket „természetes agyagozásra”. Nagyon fontosnak tartja a Waldorf-óvodapedagógia, hogy a gyerekek megtapasztalják a föld, víz, hő és egyéb természetes „elemi” dolgok minőségét közvetlenül, kipróbálják az anyag és a saját maguk lehetőségeit. Télen hóvár építésre, hóember készítésre és hóval való mindenféle játékra kerül sor a kinti szabad játékban.

A **sütés**, mint formálási tevékenység: a hetenkénti kenyér vagy cipósütés alkalmat ad tésztával dolgozni, azt kiformálni és megsütni. Alapvető formák jönnek létre: kör alakú vagy hosszúkás cipó, „kígyók”, rudak, csigák, fonott kalácsok, koszorúk. Az óvónő az ünnepekhez kapcsolódóan különböző, egyszerű formákat alkalmaz a sütésnél. Ezek az évköri változásban ilyenek lehetnek:

- Szent Mihály időszak: kard vagy sárkány
- Márton ünnep: perec vagy liba, törpe, manó
- Advent: karácsonyi sütemény, mézeskalács forma
- Szent Miklós: fehér ló
- Farsang: a témához tartozó forma
- Húsvét: kakas
- Mennybemenetel: csillagok
- Pünkösöd: galamb
- Nyári ünnep: rózsák

Ezek a formák (miután mind nagyon egyszerűek) időnként visszaköszönnék a gyerekek sütemény formáiban, de emellett mindent kipróbálhatnak és nagyon változatosan élnek is ezzel a formázási lehetőséggel.

Nagyon fontos, hogy az óvónő körültekintően készítse elő a sütést, és olyan szokásrendszert alakítson ki, amely megteremti a feltételeket ahhoz, hogy végig szépen, nyugodtan haladjon a munka: kézmosás után, kötényben, felhúzott ingujjal ülve az asztalnál lehet elkezdeni dolgozni, ahol belisztezzük a munkafelületet és az óvónő a gyerek kezébe adja a tésztát.

Festés: ugyanúgy, mint a sütés, a festés is nagyon körültekintő előkészítést, majd rendrakást igényel. Az óvónő elrendezi a helyet: összeállítja az asztalokat egy bizonyos formára, letakarja viaszosvászonnal és a megszokott sorrend szerint rendezi be a gyerekek munkahelyét: rajztáblákat, szivacsokat, vizes üvegeket, majd festékeket rak az asztalra. A jó minőségű, akvarellpapírt a gyerekek vízbe mártják, majd kiterítik a rajztáblákra. Az óvónő énekelve kezdi osztani a nagy széles ecseteket, amelyekkel a gyerekek jó minőségű akvarell színeket helyeznek el, s futtatnak szét a papíron. (A három alapszínét kapják meg a gyerekek és ezekből tudják a vizes papíron „kikeverve” előállítani a többi színt.)

Fontos, hogy a tevékenység a színből, a színélményből indul ki és kontúrtales. A hatás: egymásba folyó színhatárok. Az a rajzolásban is megfigyelhető folyamat, hogy tükröt mutat az elkészült kép a gyerek saját világlélményéről és fejlődéséről, a festésénél is megfigyelhető. A gyerek szabadon dönti el, hogy melyik színnel fest és hogy mikor van a munkájának vége. Befejezéskor egy festőszekrénybe viszik a rajztáblákat, ahol majd megszáradnak a képek, amelyek szintén a gyerekek mappájába kerülnek.

Ahogy az előkészítésnél is segítettek a gyerekek, ugyanúgy részt vesznek az ecset és a szivacsok kimosásában, a víz cserélésében, - majd amikor az utolsó kis csoport is befejezte a képeit, a rendrakásban és az üvegek kimosásában is.

A festésnek ez a fajta, az életkor sajátosságainak megfelelő megközelítése vezet el a gyereket későbbiekben a valódi ábrázoló tevékenységig az iskolában. Igazi festményekkel is találkoznak az óvodások. Különböző ünnepekhez tartozó reprodukciókat tesz ki az óvónő a falra és az évszakasztalon képeslap formában változó tartalommal mindig jelen vannak a képek. Születésnap ajándékként az ünnepeket az óvodástársai választanak ki az óvónő gyűjteményéből egy képeslap nagyságú festmény reprodukciót.

Szabad játék

Ahogy már többször szóba került, a gyerek szabad játéka kiemelt fontosságot élvez a Waldorf óvodai élet tevékenységi formái között. A megfelelő tanulási forma ebben az életkorban nem az úgynevezett játékos tanulás: hanem a valódi tapasztalatszerzés, melyre a Waldorf óvodai élet egésze ad lehetőséget. A szabad játék idejében végzett munka jellegű tevékenységek az udvari játék, a kerti munka vagy a séták, kirándulások. A játék mellett a gyerekek rácsodálkozhatnak a természetre, az évszakoknak megfelelő változásokra. A Waldorf óvodai napirendben minimálisan kétszer, egy-egy óra szabad játékra van ideje a gyerekeknek. Ezzel biztosított a kisgyerek szükségleteiből fakadó játék igényének kielégítése az óvodában.

Ez alatt az idő alatt látóterükben az óvónő különböző munkákat végez (háztartási, kerti, kézműves tevékenységben). Az óvónő feladata, hogy a munkája körül olyan hangulatot áradjon szét, hogy a gyerekek ebben a meleg, derűt sugárzó légkörben, „mint egy burok alatt” érezzék magukat, s így folytathassák a játékot. Arra is van lehetőség, hogy a gyerek rövidebb időre „segítsen” az óvónőnek. Nem a munka eredménye, a teljesítmény a fontos, hanem az igazi örömet okozó tevékenység folyamata. A gyerek rácsodálkozva veszi fel az óvoda „életműhelynek” is nevezhető mindennapjainak mozzanatait és saját helyét megtalálja a csoport élő, tevékeny közösségében.

A szabadon játszó gyerekek rendelkezésére állnak a különböző kuckók, állandó vagy ideiglenesen kiépíthető házacsok és az ezekhez tartozó berendezések, a sarokba támasztott bot-paripák vagy a fogasra akasztott palástok, koronák, kardok ugyanúgy, mint a bábsarok bábu és babái vagy a nagy fa- és kő építőelemek, illetve a különböző természetes anyagok, bársonyok, vásznak, szőrmék, selymek. A játékszerek nagy része alapelv-szerűen nem részletesen kimunkált, s ezzel is

elősegíti a gyerek fantáziájának tevékenységét. A különböző, természetből származó tárgyak alkalmasak arra, hogy sok mindent jól helyettesítsenek anélkül, hogy rendeltetésükkel ellentétes módon kerülnének felhasználásra. A gyerek úgy alkalmazza a játékszert és játékbútort, az anyagokat, ahogyan szüksége van azokra: környezetét alakítja, játékvilágát megteremti és annak lakosává válik.

Fontos, hogy a felnőtt ezt figyelemmel kísérje és megértéssel kövesse. Az adott helyzetben, megfelelő eszközt vagy ötletet tudjon felajánlani, ha például: a gyerek nem talál be a játék világába, hangulatába, a játék elakad vagy túl erősen leragad a játszó egymonoton, egyoldalú játékformánál. Az óvónő törekszik arra, hogy a konfliktushelyzeteket megelőző jeleket észrevegye, és ilyenkor időben, tapintatosan belépjen a gyerekek játékvilágába mint szereplő, aki tovább segít, majd kilép újra, mintha ott se lett volna. A probléma megoldását esetleg egy kérdés felvetésével segíti elő, így a gyerekeket egy általuk megtalált, új folytatási lehetőségre vezeti. A szabad játék ilyen vezetése nem jelenti a tevékenységbe való beavatkozást, és annak irányítását. Azt az érzést kelti a gyerekekben, hogy ők uralják a saját játékukat, egész helyzetüket - s ez így is van.

VIII. A WALDORF-ÓVODAPEDAGÓGUS FELADATAI

Óvodánkban felsőfokú, állami diplomával és Waldorf Óvodapedagógiai Szeminárium végzettséggel rendelkező óvónő vezeti a csoportot. A csoportvezető Waldorf-óvónő nagy szabadsággal és teljes körű pedagógiai felelősséggel végzi a munkáját a Waldorf-óvodapedagógiai alapelvek szerint.

Az óvónő feladatai összefoglalva a következők:

- A csoportegység benti és kinti berendezéseinek és tárgyainak kiválasztása
- Az évi, havi, heti, napi ritmusok folyamatos kidolgozása, a szokásrendszer kiépítése
- A csoport egészséges életmódjának kidolgozása és betartása
- A különböző tevékenységek megtervezése, előkészítése, levezetése, majd utólagos áttekintése
- Az óvodai csoport összeállítása (pedagógiai szempontok szerint)
- Minden gyerek egyéni fejlődésének megfigyelése és segítése
- A szülőkkel való közösségi kapcsolat kialakítása és ápolása, problémák esetén közös megbeszélés és útkeresés
- Együttműködés a többi óvónővel. Gyakorlatvezetés vállalása a továbbképzésen lévő óvónők számára
- Aktív részvétel a pedagógiai vezetésben, és a kollégákkal való konferenciákon
- Együttműködés az orvossal, az iskolával és egyéb szakemberekkel
- Folyamatos önképzés, továbbképzéseken való részvétel, bekapcsolódás a Waldorf óvodák regionális, országos és nemzetközi együttműködésébe

Tervezés és visszatekintés

A Waldorf-óvoda pedagógusai jelentős időt és munkát szánnak arra, hogy következetesen és állhatatosan megformálják és kidolgozzák a maguk munkájának tervszerű egyéni keretét, figyelembe véve a napok, hetek ritmusát, a legapróbb rész-mozzanatokat és módszertani lépéseket az egész év folyamatában. A Waldorf óvónő rendszeres visszatekintést végez: mérlegeli,

végig gondolja, hogy elképzelései milyen formában váltak valóra. A visszatekintés több szintre vonatkozik: a napra, az adott ünnepszakra, a gyerekek egyéni fejlődésére.

Az óvónők saját maguknak naplót vezetnek a tapasztalataikról, megfigyeléseikről, s a problémás helyzetekről. Ezek a feljegyzések azért fontosak, mert a csoportvezető óvónőtől elvárható, hogy a gyerek fejlődési szintjét, problémáit, lehetőségeit folyamatosan kövesse az óvoda- és az iskolaérettség között.

Gyermekmegfigyelés, gyermekmegbeszélés

Már az óvodába való felvételkor a szülők részletes leírást írnak, amelyből a terhesség időszakától kezdve a születésen át az óvodába lépésig nyomon követheti az óvónő a gyerek testi, lelki és szellemi fejlődését, megismerheti a gyerek szokásait, rokon- és ellenszenvéit, félelmeit és örömeit.

A gyerek megnyilvánulásait a mozgásban, a játékban, a rajzban a kibontakozó személyiség első jelzőjeként fogja fel az óvónő. Az óvónő már ettől az első találkozásuktól, a felvételi beszélgetéstől fogva élő, belső képet alakít ki a gyerekről, amely folytonosan változik, soha se lesz kész, állandóan fejleszhető marad. A gyereket úgy tekinti, mint egy feltett kérdést, amit egyre jobban kell értenie ahhoz, hogy tudja őt segíteni a felnövekedésben. Ebből a célból az óvónők maguk elé idézik - lehetőleg minden nap - az esti órákban, elalvás előtt csoportjuk gyerekeit, s ez a mindennapos praxisban igen hasznos gyakorlatnak bizonyul. Ha alszanak rá egyet, a következő napon előálló helyzetekben feltehetőleg nagyobb intuíción, improvizatív erővel találnak majd gesztust, szót vagy cselekvést segítségül.

A gyerek mindennapi öltözködésétől, táplálkozási és alvási szokásain át, játékaig úgyszólván minden testi, lelki mozzanat szóba kerül az óvónők és a szülők rendszeres beszélgetéseiben.

A konferencia

Intézményünkben a tanárok és óvónők - együtt és külön - igény szerint rendszeresen tartanak konferenciát. A konferencia pedagógiai és technikai, adminisztratív részből áll, s mivel a Waldorf intézményeknek egyszemélyes hierarchikus vezetőjük gyakorlatilag nincs: minden nevelésre, pedagógiára közvetve vagy közvetlenül kiható kérdésben a konferencia vezeti az óvodát, iskolát.

Itt születnek azok a döntések, amelyeket az intézmények életében elkerülhetetlenül meg kell hozni. A konferencia leglényegesebb része azonban nem e fenti technikai vezetés, hanem a pedagógiai erőforrások megnyitása. A pedagógiai részben minden esetben gyermekmegbeszélésre is sor kerül, és ez a legterjedelmesebb, leglényegesebb mozzanat. Itt próbálják a gyakorlatban tudatosan alkalmazni azokat az ismereteket, melyeket a pedagógiai konferencia másik, folytonosan továbbképző részében szereznek a pedagógusok, illetve amelyeket a mindennapi gyakorlatból az önnevelésben kifejlesztett intuitív megismerő erőket is alkalmazva merítenek.

A gyermekmegbeszélésen megint csak a szomatikus orvosi szempontoktól kezdve, a lelki és szellemi állapotra át az alkat és temperamentumbeli beágyazódottságig, a családi helyzetig mindaz szóba kerül, ami egy gyerek szempontjából további fejlődését illetően lényeges lehet. Amikor a konferenciái eset-megbeszélésen a pedagógus bemutatja a gyereket, általában érezhetővé válik a testi és lelki állapotrajz részletező finomságában és plasztikus kivitelezésében, hogy itt többszörösen feldolgozott, elmélyült ismeretről van szó.

Az óvónők közössége, amely egyben az óvoda pedagógiai vezetése, közösen érez és visel felelősséget az óvoda minden gyereke iránt. Ezért mindig közösen döntenek egy-egy gyerek óvodai

felvételéről, ezért folytatnak közös gyerekmegbeszéléseket és közösen keresnek utakat és megoldásokat a gyerek javára. Ezeken a konferenciákon lehetőleg az orvos és az euritmista is részt vesz a többi óvónővel együtt. A konferencia eredményei írásban megjelennek a gyermek fejlődési naplójában.

IX. ÓVODÁNK MŰKÖDÉSI FELTÉTELEI

A személyi feltételek

Csillagrét Waldorf Óvodánknak 3 óvónője van. A délelőtti óvónők mindketten rendelkeznek a Waldorf-óvodák Nemzetközi Szövetsége által elismert Waldorf-óvodapedagógiai elméleti és gyakorlati képesítéssel és egyikük rendelkezik óvodapedagógus diplomával, a másik óvónő óvodapedagógusi diplomájának megszerzése folyamatban van. Délutáni óvónőnk rendelkezik óvodapedagógus diplomával, és 5 éven belül elkezdheti a Waldorf-képzést is. Ez a feltétele a hosszú távú munkának. A dajkánk óvodai dajka képesítéssel segíti az óvónők munkáját.

Az egységes intézményünk vezetője rendelkezik közoktatás-vezetői végzettséggel, ő látja el az intézmény vezetését. Az óvodát, mint intézmény egységet, a helyettese vezeti, aki az óvoda egyik óvónője.

A tárgyi feltételek

A Waldorf-óvoda teljes egészében és minden részletében az óvodáskorú gyerekek sajátos életformáját, egészséges fejlődését szolgálja. A tárgyi feltételek területén a Waldorf-óvodapedagógia szükségesnek tartja a rendkívül tudatos választást. A pedagógiai szempontot mindig elsődlegesnek tekintve, a legegyszerűbb környezet (tér, tárgyak, bútorok) is alkalmas lehet a Waldorf-óvoda megvalósítására. Az épületet úgy alakítjuk, hogy az minél otthonosabb, családiasabb érzést keltsen.

(A Waldorf-pedagógiai munkát segítő eszközök jegyzékét ld. a mellékletben)

A csoportszoba tágas és világos, konyhasarokkal rendelkezik, ahol vízvételi és főzési lehetőség is van. Az udvar és a kert nagy, kényelmesen elfér benne a csoport, akár családotól is. Tervben van fűzfakunyhó és homokozó, konyha- és virágoskert az udvaron, a fák és a bokrok mihamarabbi ültetése. Amíg ezek nem adnak megfelelő árnyékot, addig ernyőkkel és napvitorlákkal óvjuk a gyermekeket az erős naptól. A csoportegység térbeli felosztását oly módon kívánjuk megteremteni, hogy minden háztartási, kézműves és egyéb tevékenységnek egyértelmű és megfelelő hely jusson:

- konyhai rész tűzhellyel és mosogatóval
- sarok, ahol a kézimunkák kellékei vannak
- elég hely, ahol az egész csoport összejöhet mesélésre, ünneplésre
- megfelelő nagyságú hely a körtáncnak, mozgásos játéknak
- játszósarok (babaház, bolt, babakonyha)
- fürdőszoba, öltözők

A berendezés

A bútorok természetes anyagból, többnyire fából készülnek majd, szépen megmunkálva, több funkcióval is képesek majd megfelelni, változtathatók, átrendezhetőek lesznek (asztalok, székek, padok, polcok, szekrények, játszó bútorok: úgynevezett állványok, paravánok, térelválasztó funkcióval). A textíliák természetes anyagból készülnek (gyapjú, len, vászon, pamut, bársony, selyem). A naponta használandó alapanyagok nagyrészt a gyerek számára jól láthatóak lesznek (például: színes gyapjú kosárban, müzli üvegben, stb.), csak a nagyon „értékes”, ritkán használandó dolgok kerülnek majd a szekrénybe. A játékszerek, játékeszközök (melyek többé-kevésbé kimunkáltak) természetes anyagokból készülnek:

- állandóan vagy ideiglenesen felépíthető házacsok és berendezéseik
- többféle méretű és színű kendők, leplek, kötelek, zsinórok
- fából készített játékok, hajók, autók, figurák, állatok; gyökerek, ágak, rönkök, varrottbabák, bábuk
- kötött állatok, bot-nyélű lovagolható paripák, lókantárok
- fejdíszek, koronák, palástok
- kosárnyi kagyló, fenyőtoboz, kövek, kavicsok, magok, gyökerek, fakérgesek.
- nagy, puha bárányszőnyegek

A játékszerek felsorolása csak a lehetőségek egy részét mutatja, sok minden függ majd az adott helyzettől, a csoport összetételétől, ezért főleg pedagógiai szempontok fogják vezérelni az óvónőt a játékszerek kiválasztásában.

Óvodánk kapcsolatrendszere

Belső kapcsolatok

Együtműködés a szülőkkel

A Waldorf-intézményekbe való felvételnél az alapvető kérdés, hogy a szülők ismerik-e a Waldorf-pedagógiát és az intézmények működését legalább olyan mélységig, hogy világos képük legyen arról, milyen közegbe, környezetbe hozzák, adják gyerekeiket. Ehhez természetesen programok, cikkek, előadások és a nyitott ünnepek is hozzásegítik őket. Óvodánkban a jelentkező gyerekek szülei a felvételt megelőzően részt vehetnek előkészítő szülői est(ek)en, és a gyerekekkel közös baba-mama csoporton, közös munkadélutánon, pedagógiai beszélgetéseken.

Az óvodai közösség kialakítása és a gyerek fokozatos óvodához szoktatása érdekében az óvónő és a szülők közötti megállapodás szerint a felvett gyerek előzetesen „vendégségbe” járhat leendő csoportjába. A beszoktatás szülőkkel együtt történik, ennek hossza mindenképpen egyénileg változhat. A szülők és az óvoda pedagógusai kölcsönösen egy bizonyos fajta együtműködést kell, hogy felajánljanak egymásnak, és elfogadjanak egymástól. Ez az együtműködés természetesen a gyerekekre irányul és a gyerek javát keresi.

Fogadóórákat, családlátogatásokat tart az óvónő, és a szülői esteken a szülők tovább ismerkednek a Waldorf-pedagógiával, itt maguk is átélhetik a gyakorlati tevékenységekben mindazt, amit gyerekeik csinálnak napközben az óvodában. A szülők intenzíven részt vesznek az óvoda fenntartásának mindennapi tevékenységében, mind gyakorlati, mind anyagi értelemben. A Waldorf-óvoda szociális szervezeti forma, ahol a gyerekekért történik minden, és a felnőttek együtműködnek azért a célért, hogy eredményesen és zavartalanul folyhasson a pedagógiai munka.

A szülőkkel való szorosabb együttműködés érdekében tervezünk családi kirándulásokat, szülői munkadélutánokat, főként az ünnepek előtt.

Együttműködés a fenntartóval

Az óvónők a tanárokkal együtt, igény szerint beszámolót tartanak az egyesület felé a pedagógiai munkáról.

Három szülő képviseli az óvodánkat a havi rendszerességgel megtartott egyesületi üléseken, és a szülői körön szükség szerint beszámolót tartanak.

Külső kapcsolatok

-Egészségügyi szakszolgálat: orvos, védőnő.

-A Waldorf-pedagógiai program alapján működő intézmények: óvodák, iskolák.

-Előadások szervezése a Waldorf-pedagógia és az Antropozófia témakörében.

-Óvónők továbbképzése .

-Kísérő és mentor óvodáink

-Waldorf Szövetség

-Waldorf-Ház

-Soproni Önkormányzat

-GYIK Rendezvényház

X. GYERMEKVÉDELEM

Óvodánk gyermekvédelmi tevékenységét a „Gyermekek védelméről és a gyámügyi igazgatásról” 1993. LXXIX. Törvény a közoktatásról” és ennek 2003. évi módosítása, valamint a végrehajtásához kapcsolódó jogszabályokkal összhangban határozza meg.

Gyermekvédelmi tevékenységeink célja, hogy a gyermeket fejlődési útján segítsük, ezáltal testileg egészséges, lelkiileg szabad, szellemileg kreatív emberré válhasson. Képes legyen arra, hogy saját akaratát, érzelmeit és gondolkodását önálló és felelős életvitelre fordítsa.

Programunk teljes egészét áthatja a gyermek iránt érzett tisztelet. A gyermeket, mint szellemi individualitást tekintjük. Életkori és egyéni igényeit és szükségleteit felismerve szervezi az óvoda életét. Szem előtt tartjuk a gyermek alapvető jogait a testi egészségre, érzelmi biztonságra és szellemi szabadságra. Minden gyermek felé szeretettel, pozitív attitűddel fordulunk, hátrányos megkülönböztetés senkit nem érhet. Minden gyermek az óvodai csoport egyenrangú tagja, számára az egyenlő hozzáférés biztosított.

A hétköznapokban is figyelünk a koruknak megfelelő fejlődésükre. Szeretnénk kiegyenlíteni a lehetséges károsodásokat, melyek a modern élet következtében a gyermekeket érhetik.

Feladataink

- Részletes anamnézis (Id. mellékletben)
- Szükség szerint családlátogatás
- Napi kapcsolattartás, szülői körök, fogadó óra
- Gyermekek fejlődését követő napló vezetése
- Egyéni segítségnyújtás megszervezése
- Előadások megszervezése a Waldorf-pedagógia és az egészséges életmód témakörein belül
- A család szociális, és anyagi helyzetének megfelelően méltányossági kérelem az egyesület felé

XI. ÉRVÉNYESSÉGI RENDELKEZÉSEK

A pedagógiai Program érvényességének meghatározása:

-A Program érvényes 2019. évtől.

A program elfogadása és esetleges módosítására vonatkozó jogosultság:

-A nevelőtestület jogosult dönteni.

A Program módosításának lehetséges indokai:

- Ha törvényi változások történnek
- Ha egyéb érdekegyeztető fórum módosítást javasol
- Érvényessége lejár (lejárat előtt legkésőbb 3 hónappal)
- Gyakorlati alkalmazás során felmerülő változás következtében

A Program értékelése és felülvizsgálata:

-Ha a törvény másképpen nem rendelkezik, legfeljebb 5 évenként szükséges.

A Program nyilvánosságra hozatalának módja:

-Tájékoztatás céljából a program kifüggesztésre kerül az óvodában, illetve elérhető elektronikus úton az intézmény honlapján: www.fertotajwaldorf.info

Helyi Óvodai Nevelési Programunk érvényességének tervezett ideje: 5 év

XII. ÖSSZEFOGLALÁS

A Waldorf-óvoda célkitűzései:

A Waldorf-óvodapedagógia tiszteli a gyerek emberi méltóságát és feladatának tartja, hogy előkészítse egészséges életvitelét. Nem szabályokat és tilalmakat akar megvalósítani, hanem a gyerek és a felnőttek művészi erővel áthatott együttélését. Mindez akkor valósítható meg, ha a nevelő nyitott, járatos az embertani ismeretekben -elméletben és gyakorlatban egyaránt -, képes

az egyedi, az általánostól eltérő különös megfigyelésére, nincsenek előítéletei s így felfogja a gyerekből érkező, szükségleteiből fakadó felszólításokat.

Pedagógiai fejlesztő munkájának alapelvevé kívánja tenni az utánzást, amely az óvónők szeretetteljes mintaképül szolgáló tevékenységét követi. El akarja érni, hogy az óvónő ne direkt utasításokkal vezessen, hanem figyelmes, gondozó vezetést gyakoroljon, ami a gyermeki személyiség még hiányzó belső vezéreltségét helyettesíti.

Segíteni kívánja, hogy a gyerek a benne működő természetes erőket szabadon tudja fejleszteni: érzékelésben, utánzásban, játékban és egyéb tevékenységekben. A játékokhoz szükséges eszközök egyszerű kiképzésével növeli a gyerek fantáziáját és az alakító tevékenységek belső aktivitását.

A nap szervezésével (napirend) lehetőséget akar adni arra, hogy a gyerek érzékeit és cselekvési lehetőségeit kihasználva, jó szokásokra tegyen szert - az akarat nevelésével, erősítésével s nem megtörésével.

Lehetővé akarja tenni, hogy a gyerekek az értelmes és áttekinthető tevékenységeket átélhessék és utánozhassák, el akarja érni, hogy így kerüljön a felszínre az átélés és cselekvés összefüggésében az értelmi képesség és felfogó erő.

El akarja érni, hogy a gyerek a nevelőt tekintse példaképül, erkölcsi minőséget juttasson átélésbe és a tevékenykedésekbe; így kerüljön kapcsolatba az erkölcsiséggel anélkül, hogy az mint szabály, vagy külső előírás nyomasztóan hasson, s ugyanakkor hatástalan maradjon.

Célja, hogy a gyerek a többi gyerekekkel együttműködve szabad játék során megtanulja egyénileg továbbfejleszteni azokat a képességeit (intelligencia, fantázia, átélés, kezűgyesség, szociálismagatartás), melyeket elsajátított. Fel akarja ébreszteni a gyerek lassan tudatossá váló érzékenységét szociális környezetén (a csoporton, a családon) belüli felelőssége iránt, és el akarja érni, hogy megtanuljon az előforduló feszültségeken felülkerekedni.

Meg akarja valósítani, hogy a gyerek az éves ünnepkört ritmikus ismétlődésben énekelve, játszva élje át, ünnepeljen a nevelőkkel és a szülőkkel. (Az örömteli tevékenységben a fogalmak, az értékek megelevenednek és megbecsültté válnak; így lesznek életük alakításának egészséges elemeivé.)

El akarja érni, hogy a gyerekek a mesélések és előadó játékok (például mesejátékok) során tiszta és érzékletes nyelvet sajátítsanak el, azt helyesen kapcsolják össze kifejező mozgásokkal, taglejtésekkel. Ennek átélésében fejlődik az a differenciált kifejezőképesség, ami az iskolai tanulási készség alapja. A gyerek élményvilágát, formáló erejét a művészeti - ábrázoló - tevékenykedés által (egyszerűfestés, formázás, éneklés, euritmia, tánc) felszínre kívánja hozni.

Az óvoda figyelembe kívánja venni: a gyerek érettségi szintjét, mind az óvodai felvételnél, mind az iskolakezdés időpontjának meghatározásánál. A Waldorf-pedagógia az iskolaérettség kritériumait nem célkitűzésnek tartja, nem alkalmaz külön iskolára felkészítő foglalkozásokat. Úgy tekinti, hogy az életkori sajátosságoknak nem megfelelő a túl korai fejlesztés. Az idő előtti absztrakt, verbális és intellektuális tanítás elvonja a személyiség önfejlesztő erőit azoktól az adott életkorban legfontosabb feladatoktól, melyek a testi, lelki egészséget szolgálják. A testi, lelki és szellemi erő sokoldalú fejlődésében-fejlesztésében is minden elhamarkodottság nélkül, egyéni érettsége és szükségletei szerint akarja a gyereket vezetni.

A Waldorf-pedagógia hozzá akarja segíteni a gyereket nyitottság elsajátításához, a különbözőség elfogadásához, a természet értő szemléletéhez, s utat akar nyitni - most még csak mesei, érzékletes

szinten - a majdan globális szemléletmód előtt. A Waldorf-pedagógiai nevelés nagy hangsúlyt kíván helyezni a helyi hagyományok, a kulturális örökség megismerésére, ápolására is. Így lesz a Waldorf-óvoda mindenütt hasonló és mégis mindig más.

A Waldorf Óvodapedagógiai Program szakszerűtlen felhasználását - a megfelelő felkészülés hiányának következtében - a nemzetközi és a hazai Waldorf-óvodák közössége kivédeni szeretné. A „Waldorf” nevet csak ott használhatják, ahol megfelelő képzettségű pedagógusok és a Waldorf-pedagógiát igénylő szülők vannak.

XIII. LEGITIMÁCIÓS ELJÁRÁS

Intézmény OM - azonosítója:	Készítette: ..... <i>Székelly Adrienn, Szabó Fanni</i>
Legitimációs eljárás - Az érvényességet igazoló aláírások:	
.. /2019. (...) határozatszámon elfogadta: ..... Pedagógiai kollégium nevében	Szakértette: ..... Szakértő
.. /2019. (...) határozatszámon jóváhagyta: ..... intézményvezető	
Egyetértését kinyilvánító: ..... Fenntartó képviselője	

Hatályos a kihirdetés napjától:
A dokumentum jellege: Nyilvános Megtalálható:
www.fertotajwaldorf.info

IRODALOMJEGYZÉK

Waldorf Óvodapedagógiai Program 2012

- Carlgrén, F. - Klingborg, A. Szabadságra nevelés Waldorf Könyvek II., Budapest, 1995
- Czirják Tünde Szakdolgozat - Waldorf Óvodapedagógiai Szeminárium keretében Solymár, 1995 Kézirat
- Goebel, W.- Glöckler M. A nagy gyermek-kalauz Futura Könyvek, Budapest, 1994
- Grunelius, M. Elisabeth Erziehung im frühen Kindesalter Novalis Verlag, Schaffhausen, 1980
- Haller, Ingeborg Das spielende Kind Verlag Freies Geisteslebens, Stuttgart, 1991
- Leber, Stefan Die Menschenkunde der Waldorfpädagogik Verlag Freies Geistesleben, Stuttgart, 1993
- Lievegoed, B. C. J. Entwicklungsphasen des Kindes Mellinger Verlag, Stuttgart, 1979
- Köhler, Henning Félénk, szomorú és nyughatalan gyermekről Szépnap Könyvek, Szeged 2009
- Plattner, Elisabeth A nevelés mindennapi művészete Futura Könyvek, Budapest, 1995
- Schad, Wolfgang Erziehung ist Kunst Verlag Freies Geistesleben, Stuttgart, 1994
- Steiner, Rudolf A gyerek nevelése szellemtudományi szempontból Jáspis Kiadó, Budapest, 1993
- Steiner, Rudolf A szabadság filozófiája Édesvíz Kiadó, Győr, 1990
- Steiner, Rudolf A szociális élet kérdései Mandátum Kiadó, Budapest, 1990
- Vekerdy Tamás Waldorf-óvodák, Waldorf-iskolák az NSZK-ban Kritika, 1989. 4. sz.
- Vekerdy Tamás A Waldorf-óvoda Solymáron I. Óvodai Nevelés, 1989. 11. sz.
- Vekerdy Tamás A Waldorf-óvoda Solymáron II. Óvodai Nevelés, 1989. 12. sz.
- Vekerdy Tamás A Waldorf-óvoda programjáról Házilag sokszorosítva, 1994.

363/2012 (XII.17.) Kormányrendelet az Óvodai nevelés országos alapprogramjáról

137/2018 (VII.25.) Kormányrendelet

227/2009 számú Kormányrendelet

MELLÉKLETEK

1. számú melléklet

MI A WALDORF ÓVODA?

(Alapelvek és kritériumok a név-használat és minőséggyondozás irányában)

1. A Waldorf óvodapedagógus munkájának alapja Rudolf Steiner antropológiája, „Általános embertanának” ismerete - különös tekintettel a kisgyermekkor sajátosságaira. A pedagógus törekedjen ezek folyamatos elmélyítésére, gyakorlati megélésére és alkalmazására, vegyen részt továbbképzéseken.
2. A pedagógiai munka a Waldorf Óvodapedagógiai Program (2012) és az arra épülő, Waldorf pedagógiai szakértők által elfogadott/szakértett Helyi Program szerint folyik.
3. A Waldorf óvodai csoport délelőtti életét két szakképzett óvodapedagógusok együttes munkája kíséri. A csoportvezető óvónőnek legyen felsőfokú óvodapedagógusi végzettsége, valamint a Nemzetközi Szövetség a „Waldorf Steiner Kisgyermekkorai Nevelésért” és a Magyar Waldorf Szövetség által elismert Magyar Waldorf Óvodapedagógus Képzés tanúsítványa. A csoport másik óvónőjének legyen állami képesítése, a Waldorf Képzést pedig három éven belül kezdje meg. Az óvoda délutáni működésének személyi és szakmai feltételeit, a Helyi Programban meghatározott pedagógiai szempontok szerint, a pedagógusok a fenntartókkal egyeztetve alakítják ki.
4. Az óvoda pedagógiai vezetését az együtt dolgozó óvónők közössége, az Óvónői Konferencia látja el. A feladatokat megosztja. Az Óvónői Konferencia felel a nevelés minőségének fejlődéséért, az óvodavezető ellátja az óvoda vezetését. A Fenntartóval együtt felel a működés törvényességéért.
5. „Minden nevelés önnevelés” mondja R Steiner. A Waldorf óvónő folyamatosan fejleszti önmagát, egyénileg és a konferencia munkán belül is. Együttműködik más Waldorf intézményekkel regionális, országos és nemzetközi szinten.
6. Minőséggyondozás területén a Waldorf-óvodák követik a Magyar Waldorf Óvodák közös ajánlását, melyet a Magyar Waldorf Szövetség elismer. Ezzel összehangolva kidolgozzák saját önellenőrzési rendszerüket.
7. A működtetésben törekednek a tudatosságra, átláthatóságra. A szülőkkel folyamatos kapcsolatot ápolnak, nyitottak és együttműködnek velük a gyermekek érdekében, átláthatóságra törekszenek.
8. Igyekeznek a nyilvánosságban dolgozni, a Waldorf pedagógia értékeit megosztani, és a kulturális életben tevékenykedni.

Nevelési alapelvek:

- A gyerekek között a legfontosabb az óvónő belső magatartása, hitelessége
- Mivel a gyermek nem tud nem utánozni, az óvodapedagógusnak jó mintát kell adnia, a gyerekek között tudatosan kell jelen lennie
- Az óvónő törekedjen megismerni a gyermek fejlődésének szakaszait
- Tisztelje a gyermek egyéniségét
- Készítse elő a megfelelő környezetet, melyben a gyermek bizalommal ismerheti meg a világot, annak erkölcsi oldalát
- Fordítson figyelmet a mozdulatok helyes használatára a ritmikus játékokban
- Segítse a gyermek kreativitását
- A Waldorf-óvoda vegyes csoportokkal működik
- A nap, a hét, a hónap és az év ritmusai egymásra épülnek, áthatják egymást, a hétköznapi történések időnként ünnepekké emelkednek a Waldorf-óvodában
- A Waldorf-óvoda fontosnak tartja a szabad játékot, ezzel segítve a szociális kapcsolatok kiépítését
- A Waldorf-óvoda egyszerű, természetes játékokat használ, melyek segítik a képzelőerő kibontakozását
- A természettel való kapcsolatot ápoljuk a Waldorf-óvodában, elősegítve ezzel a gyermekben a világra való rácsodálkozást és hálaérzetet
- Az úton járás a fontos, nem a megérkezés, ezért a Waldorf-óvoda nem az eredményért dolgozik
- A Waldorf-óvodában fontos az anyanyelvi nevelés, mint minden egyéb területen ebben is az utánpótlás a kulcs, nem javítgatjuk a gyermekeket, csak jó mintát adunk
- A kisgyermek számára a valódi tapasztalatok és kapcsolatok a fontosak, ezeket nem a média által kaphatja meg, szüksége van az emberre, mint hídra a világ felé

2. számú melléklet

Felvételi anamnézis

1. A gyermek személyi adatai

- A gyermek neve, születési helye és ideje (év, hó, nap), lakhelye.
- Szüleinek neve, születési ideje*, foglalkozása*, telefonszáma (otthon, munkahelyen ill. mobil), napi munkaidő-beosztása.
- Testvéreinek neme, születési éve.

(A *-al megjelölt kérdésekre a válaszadás önkéntes.)

2. Gyermekvárás, szülés, csecsemőévek

- Milyen volt a gyermekjöveteleének híre (tervezett vagy „váratlan” volt-e a fogantatás; egyéb körülmények)?
- Hogyan fogadta családja érkezésének hírét (férj, nagyszülők, testvérek)?
- Hány hónapig hordta őt édesanyja?
- Milyen volt az áldott állapot, voltak-e rendellenességek?
- Milyenek voltak születési körülményei (az édesapa jelen volt-e, otthoni vagy hagyományos kórházi szülés volt-e; milyen kapcsolat volt a szülésben segédkezőkkel, kórházi személyzettel)?
- Voltak-e rendellenességek születésének folyamatában (elhúzódó szülés, fogó, vákuum, császármetszés, koraszülés, más események)
- Édesanyjával maradt-e vagy újszülöttosztályra került?
- Meddig táplálta édesanyja anyatejjel, kapott-e tápszert; mikor tértek át a szokásos étkezésre?
- Hogyan telt első időszaka (sírós vagy nyugodt stb. volt-e a baba; átaludta-e nyugodtan az éjszakát)?
- Fejlődésének melyek voltak a főbb szakaszai (mikor bújt ki az első fogó; hány hónaposan állt fel először; mikor mondta ki az első szót)?
- Első 12 hónapjára visszagondolva, milyen kép jut róla eszükbe szüleinek?

3. A kisgyermekkor

- Kivel töltötte a gyermek első 3 évét és miért (édesanyja, nagyszülő, nem családtag)?
- Mikor lett szobatiszta, hogyan zajlott le az átszokás?
- Milyen kisgyermekkori betegségeket esett át (azok ideje, lefolyása)?
- Milyen jelenlegi egészségi állapota?

— Járt-e bölcsődébe (ha igen, miért, hány éves kortól, milyen volt a beszoktatás, hogy érezte magát)?

— Mikor mondta ki az „én” ill. az „enyém” szót?

— Milyen lakásban élt ebben az időszakban (lakótelep, kertés ház stb.)?

— Hányan és kik laktak egy fedél alatt (milyen volt a kapcsolatok minősége)?

— Ha vannak testvérei, hogyan illeszkedett be közéjük?

— Ha körülötte voltak — a testvéreken kívül — más kisgyermek is, szívesen kapcsolódott-e hozzájuk vagy inkább elmélyedni szeretett?

— Járt-e már korábban óvodába (ha igen, hány éves kortól, milyen volt a beszoktatás, hogy érezte magát: szívesen járt, közömbös volt vagy muszájként élte meg; milyen volt kapcsolata a társakkal és az óvónővel)?

— Milyen a közösséghez való viszonya (visszahúzó, átlagos, vezéregyéniség stb.)?

— Vannak-e állandó játszótársai (ha igen, milyen velük a viszonya)?

— Mit játszik legszívesebben, mivel szeret otthon játszani (építőkocka, baba, autó; rajzolni, festeni, barkácsolni szeret stb.)?

— Mik a kedves/kedvenc játéktárgyai?

— A nyugodtabb vagy a mozgalmasabb játékokat részesíti-e előnyben?

— Mik az alapvető jellemvonásai (szeret-e középpontban lenni; könnyen vagy nehezen teremt-e kapcsolatot; szeret-e beszélni vagy szívesebben hallgat)?

— Milyenek az alvási szokásai (alszik-e délután, mikor alszik el este; milyen álma van; kivel alszik közös szobában)?

— Mely szülői tevékenységekbe kapcsolódik be szívesen, melyektől húzódozik?

— Néz-e tévét (ha igen, szereti-e, mik a kedvenc műsorai, mennyi időt tölt a tévé/videó előtt)?

— Vannak-e számítógépes játéka (ha igen, mennyit játszik velük)?

— Mik a kedvenc ételei (milyen ételeket részesít előnyben)?

— Hogyan telik egy átlagos napja (ébredéstől lefekvésig)?

— Hogyan zajlik esti lefekvése (szoktak-e mesélni neki este/napközben, könyvből/emlékezetből/kitalált történeteket)?

— Változtak-e lakás- és életkörülményei ezen időszak alatt?

— Hogyan jellemezhető családja (otthonülős, kirándulós, nagy baráti társasággal rendelkező, programokra nyitott, sportos stb.).

— Milyen a kapcsolata a természettel (vannak-e körülötte növények, állatok; szeret-e kertészkedni, virágápolásban segédkezni)?

— Milyen a kapcsolata a környezeti tárgyakkal (vigyáz rájuk, félti őket stb.)

— Milyen tilalmakat fogalmaztak meg számára ebben az időszakban, hogyan reagált azokra?

4. A gyermek alkata

— Hogyan viselkedik a gyermek kisebb, nagyobb gyerekekkel, felnőttekkel?

— Hogyan viseli, ha szülei hosszabb időre magára hagyják?

— Milyen az alaptermészete (lobbanékony, hevesen reagál, dühössé válik, elszánt, szívesen birkózik nehézségekkel, vezérkedésre hajlamos; csendes, visszahúzódozó, félénk, együtt érző, segítőkész, alkalmazkodó, idegenkedő, szomorkodásra hajló; vidám, nyüzsgő, nyughatatlan, minden lében kanál; rövid ideig van türelme a dolgokhoz, igényli a változatosságot; sok barátja van, társasági ember; nyugodt, kiegyensúlyozott; nehéz kihozni a sodrából, ragaszkodik a megszokott dolgokhoz, lassú mozgású; szereti a hasát, szívesen csipeget az étkezések között is stb.)?

— Milyen a haja, szeme színe?

— Milyen testalkatú (vékony, gömbölyded, átlagos felépítésű; alacsony, közepes vagy nyúlánk stb.)?

— Milyenek érzékszervei, testi egészsége (szemüveges, lisztérzékeny stb.)?

5. A jelentkezés indoklása

— Honnan ismerik a szülők Waldorf-pedagógiát, milyen szempontok alapján döntöttek a jelentkezésről; közös elhatározás volt-e ez?

— Milyen elképzeléseik, elvárásaik vannak az óvodával kapcsolatban?

— Mit szeretnének még a gyermekükről elmondani; milyen, a jelenlegi időszakra vonatkozó megjegyzéseket; kiegészítéseket, tájékoztatást kívánnak hozzáfűzni?

Nyilatkozom, hogy a fentiekben közölt adatok nyilvántartásba vételéhez hozzájárulok és kérem azok bizalmas kezelését!

Szülők aláírása, dátum

(Kérjük az anamnézishez a gyermek fényképét csatolni.)

3. számú melléklet

A WALDORF-ÓVODA NEVELŐ MUNKÁJÁHOZ TERVEZETT HELYISÉGEK, BERENDEZÉSEK ÉS ESZKÖZÖK JEGYZÉKE

Az eltérő pedagógiai elveket tartalmazó nevelési program az eszköz- és felszerelési jegyzéktől eltérően határozhatja meg a nevelőmunka eszköz és felszerelési feltételeit. A program VIII. fejezete tartalmazza a Waldorf-óvoda működésének tárgyi feltételeit, ezért az eszközjegyzék ezzel együtt érvényes.

I. TERVEZETT HELYISÉGEK

Az épület árásszon minél családiasabb, otthonosabb érzést.

Eszközök, felszerelés, megjegyzés	mennyiség
Csoportszoba (25 gyermek részére vízvételi és főzési lehetőséggel)	1 db
Tároló ,mosókonyha	1 db
Óvónői szoba és szülői fogadó, tárgyaló	1 db
Elkülönítő (iskolában)	1 db
Gyermek öltöző	1 db
Gyermek mosdó	1 db
Felnőtt öltöző	1 db
Felnőtt mosdó	1 db
Melegítő konyha	1 db
Előtér	1 db
Játzóudvar	1 db
Mozgáskorlátozott, akadálymentes mosdó	1 db

II. HELYISÉGEK BÚTORZATA ÉS EGYÉB BERENDEZÉSI TÁRGYAI

CSOPORTSZOBA

Eszközök, felszerelés	Megjegyzés	Mennyiség
Óvodai fektetők	műanyag	alvó gyermeklétszám szerint
Gyermek szék	fából	gyermeklétszám szerint
Gyermek asztal	fából	gyermeklétszám szerint, 4-5 db
Fényvédő függöny	textilből, természetes anyagból	szükség szerint
Szőnyeg	természetes anyagból	szükség szerint
Játéktartó szekrény, polc	fából, állvány, paraván, télrelválasztó funkcióval	1-2 db 1 db
Fektető tároló		1 db
Gyermekméretű takarók, lepedők		gyermeklétszám szerint
Évszakasztal		1 db
Hőmérő		1 db

Felnőtt szék		Felnöttek számának megfelelő
Textil tároló	vesszőkosár vagy tömör fa polc/szekrény	1 db
Edény- és evőeszköz tároló		1 db
Szeméttartó	szelektív	3 db
Konyhasarok	vízvételi lehetőséggel, mosogatóval, villanytűzhellyel	1 db

UDVAR, KERT

Eszközök, felszerelés	Megjegyzés	Mennyiség
Virágágyások, konyhakert		Program szerint a körülményeket figyelembe véve
Fák, bokrok		
Kerti csap		
Farönkök		
Kerti asztalok, padok		
Homokozó és tartozékai		Gyermeklétszámot figyelembe véve
Takaróháló	a használaton kívüli homokozó lefedéséhez	1 db
Mozgáskultúrát, mozgásfejlődést segítő, mozgásigényt kielégítő eszközök	mászókák, rönkök, kötelek a helyi nevelési program szerint	

ÓVÓNŐI SZOBA

Eszközök, felszerelés, megjegyzés	mennyiség
Íróasztal és szék	1-1 db
Könyvszekrény	1 db
Íratszekrény	1 db
Telefon	1 db
Számítógép	1 db
Nyomtató, fénymásoló	1 db

GYERMEK ÖLTÖZŐ

Eszközök, felszerelés, megjegyzés	mennyiség
öltözőrész, ruhatároló, fogas	gyermeklétszám figyelembe vételével
cipőtároló	gyermeklétszám figyelembe vételével
öltözőpad	gyermeklétszám figyelembe vételével

GYERMEK MOSDÓ, WC

Eszközök, felszerelés, megjegyzés	mennyiség
gyermek mosdó, wc	3 db
törölköző tartó	gyermeklétszám figyelembe vételével
szappantartó	3 db

III. TISZTÁLKODÁSI FELSZERELÉSEK

Eszközök, felszerelés	Megjegyzés	Mennyiség
Tisztálkodási felszerelések	körömkefe, szappantartó	mosdókagylónként 1-1 db
egyéni tisztálkodó szerek	fogkefe, fogmosó pohár, fésű	felőtt- és gyermeklétszám szerint
törölköző		felőtt- és gyermeklétszám szerint, 2-2 váltás
ruhaszalvéta		2-2 váltás asztalonként
takaró		alvó gyermeklétszám szerint

IV. A FELNÖTTEK MUNKAVÉGZÉSÉHEZ SZÜKSÉGES ESZKÖZÖK

Eszközök, felszerelés, megjegyzés	mennyiség
vasaló	1 db
vasaló állvány	1 db
szennyesruha tároló	1 db
kerti munkaeszköz (gyermek és felőtt méret: ásó, kapa, gereblye, kerti locsolókanna, létra)	2-2 db
takarító eszközök	2 készlet
hűtőgép	1 db
porszívó	1 db
mosógép	1 db
ruhaszártó állvány	1 db

V. A MELEGÍTŐKONYHA ESZKÖZEI

Eszközök, felszerelés, megjegyzés	mennyiség
tányérok, poharak, bögrék, evőeszközök	gyermeklétszám szerint
konyharuhák	20 db
melegítő lábasok, fazekak	7 db
tálaló tálak, jénai és porcelán tálak	10 db
kenyeres kosarak, tálcák, kancsók	6 db
szeletelő kések, merőkanalak, vágódeszkák	5 db

VI. A NEVELŐMUNKÁT SEGÍTŐ JÁTÉKOK ÉS EGYÉB ESZKÖZÖK

Eszközök, felszerelés	Megjegyzés	Mennyiség
különbéle játékformák eszközei (mozgásos játékok, szerepjátékok, építő-konstruáló játékok, dramatizálás és bábozás, barkácsolás)	Textíliák, gyapjú len, vászon, pamut, bársony selyem, színes-gyapjú, kosarak, üvegek, kuckók, koronák, palástok, bábuk, babák, filc állatok Minden játék természetes anyagból készül, az óvoda nevelési programja szerint	a gyermeklétszám szerint
Mozgáskultúrát, mozgásfejlődést segítő, mozgásigényt kielégítő eszközök	Botparipák, lókantárok, labdák, kötelek, Csoportszobai és udvari eszközök	a gyermeklétszám szerint
Ének, zene, énekes játékok eszközei	Az óvoda nevelési programja szerint. Rézharangok, líra, csörgők, bot, furulya,	1-1 db
Az anyanyelv fejlesztésének, a kommunikációs képességek fejlesztésének eszközei	Az óvoda nevelési programja szerint	a gyermeklétszám szerint
Értelmi képességeket (érzékelés, észlelés, emlékezet, figyelem, gondolkodás/ és a kreativitást) fejlesztő anyagok, eszközök	Az óvoda nevelési programja szerint. Kagylók, fenyőtoboz, kövek, kavicsok, gyökerek, fakéreg, ásványok	a gyermeklétszám szerint
Ábrázoló tevékenységet fejlesztő anyagok, eszközök	Az óvoda nevelési programja szerint. Méhviasz gyurma és kréta Színes gyapjú, filc gyapjútáblák Méhviasz lapok Rajztábla tartó, aquarell festék, vastag ecset, szivacs, rajztábla Természetes alapanyagú fonalak, a gyermeklétszám figyelembevételével	a gyermeklétszám szerint
A természeti –emberi -tárgyi környezet megismerését elősegítő eszközök, anyagok	Az óvoda nevelési programja szerint. Kristályok, ásványok, kövek különféle méretben és mennyiségben. Rongybabák, kötött vagy nemezelt állatok. babaház, babakocsi, bababútorok, babakonyhai eszközök	a gyermeklétszám szerint
Hangszer (pedagógusoknak)	Az óvoda nevelési programja szerint	2 db
Hangszer (gyerekeknek)	Az óvoda nevelési programja szerint	folyamatban

VII. EGÉSZSÉG ÉS MUNKAVÉDELMI ESZKÖZÖK

Eszközök, felszerelés	Megjegyzés	Mennyiség
Étel - mintavétel (üvegtartály) készlet		3db
Mentőláda	Közegészségügyi előírások szerint	1 db
Gyógyszerszekrény (zárható)	Közegészségügyi előírások szerint	1 db
Tűzoltó készülék		Az érvényes tűzvédelmi szabályok szerint